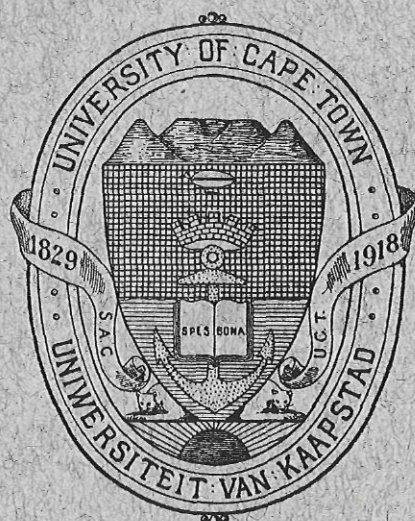

A DÉLAFRIKAI EGYETEMEK

ISMERTETI

PAPP KÁROLY DR.

a budapesti egyetemen a földtan tanára.

1829. S. A. C. = South African College.

1918. U. C. T. = University of Cape Town.

A fővárosi egyetem címere.

BUDAPEST, 1930.

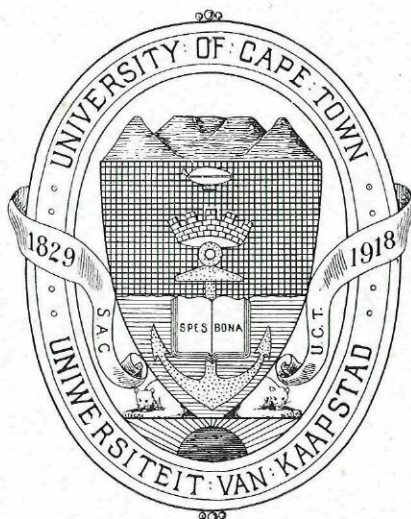
BETHLEN GÁBOR IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
NYOMÁSA

A DÉLAFRIKAI EGYETEMEK

ISMERTETI

PAPP KÁROLY DR.

a budapesti egyetemen a földtan tanára.

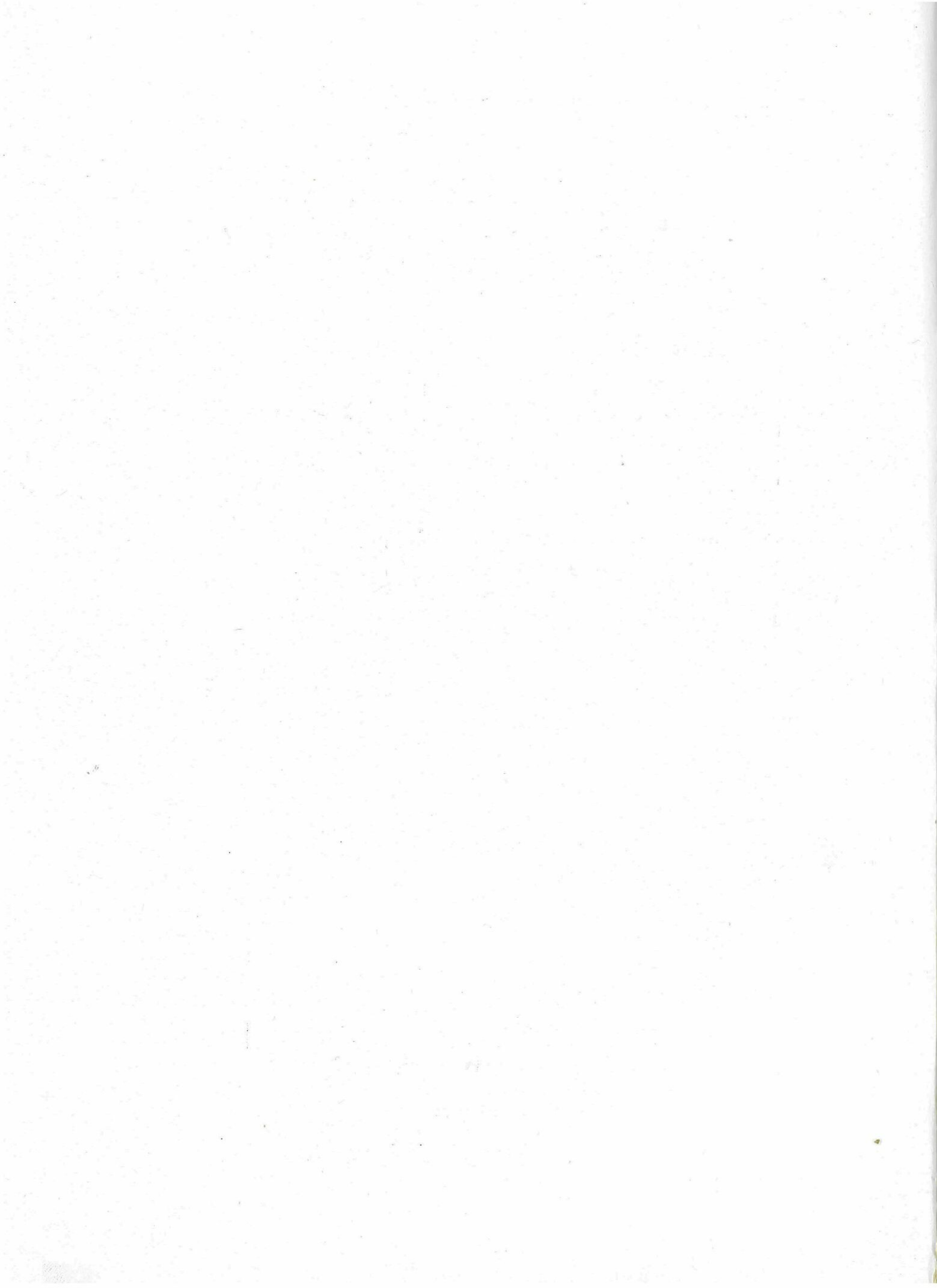

1829. S. A. C. = South African College.
1918. U. C. T. = University of Cape Town.

A fővárosi egyetem címere.

BUDAPEST, 1930.

BETHLEN GÁBOR IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
NYOMÁSA

Benezető.

A XV. nemzetközi geológiai kongresszus 1929 július 29-é és augusztus 7-e között a délafrikai Unio egyik fővárosában, Pretoriában ülésezett, s ezen a kongresszuson a földkerekség 45 államából mintegy 250 geológus jelent meg. A fogadtatás tulajdonképpen már Capetown tengerparti kikötő városban kezdődött, minthogy a legtöbb résztvevő itt szállt partra, s egyébként is az Unio mindkét fővárosa hivatalosan fogadta a kongresszus tagjait.

Ugyanezen év október 1–5-e között ünnepelte a capetowni egyetem fennállásának 100 éves fordulóját. A centennáriumra az előkészületek már nagyban folytak, amikor Capetownba érkeztünk, s az egyetem rektora 1929 július 16-án az új palota helyiségeiben fényes vendégséggel fogadta a külföldi geológusokat.

Délafrikai utazásom folyamán több egyetemet meglátogattam, s számos egyetemi intézetet szemügyre vehettem, annyival is inkább, minthogy a geológiai ülések mindkét fővárosban az egyetemek helyiségeiben voltak.

A délafrikai kongresszuson régi hazánkból öten vettünk részt, úgymint: SZÁDECSKY GYULA DR. nyugalmazott kolozsvári egyetemi tanár úr és neje, azután ZSIVNY VIKTOR DR. úr, a budapesti Magyar Nemzeti Múzeum igazgatóőre, s végül én, feleségemmel: BALOGH MARGIT DR. székesfővárosi leánygimnáziumi nyug. tanárnővel.

Tekintve, hogy a balkáni államokból egyetlen geológus sem volt a kongresszuson, az öt magyar tag megjelenése kedvező hatást keltett a kongresszus tagjai között.

Szabad legyen pár szóval megvilágítanom azt, hogyan vált lehetségessé Dél-afrikába való utazásunk.

Az 1926. év nyarán, Madridban tartott XIV. kongresszus fényes ünnepségei után, azzal a kéréssel fordultam a délafrikai kongresszus elnökségéhez, hogy tegye lehetővé a legyőzött szegény országok geológusainak is a részvételt. Hivatkoztam arra, hogy magam is, aki Európa legnagyobb aranybánya vidékének: az Erdélyi Érchegységnek geológiai térképezésével 20 éven át foglalkoztam, erős vágyat érzek, hogy a földkerekség legnagyobb aranybányavidékét életemben egyszer megláthassam. A délafrikai gyémántbányák megismerése pedig minden geológus álmainak a legtitkosabb vágya. A kongresszus főtárgya, HALL A. L. aligazgató úr, Pretóriából 1927 július 6-án kelt levelében értesített, hogy kérésünket méltányolva, a délafrikai Unio kormánya vasútjain 75% kedvezményt engedélyezett, a nagy hajós vállalatok pedig 30% engedménnyel részesítenek.

Ha meggondoljuk, hogy Hamburg és Capetown között 12.338 kilométer tengeri utat és Capetownból Pretoriáig 1610 kilométer vasúti utat kell megtennünk, úgy valóban nagy kedvezményt kaptunk, amellyel az úti költség felére szállt le. Ily módon vált lehetségessé, hogy a több mint 3 hónapos utazást feleségemmel együtt, a magyar állam megterhelése nélkül, saját költségünkön megtehettük.

E helyütt is hálás köszönetemet fejezem ki HALL A. L. geológiai intézeti aligazgató, kongresszusi főtitkár úrnak, aki afrikai utazásunkban a legszívélyesebben támogatott, továbbá a hamburgi „WOERMANN hajós társaság“ igazgatóságának azért, hogy a kedvezményes jegy dacára hajóin a legkényelmesebb kabinokat bocsátotta rendelkezésünkre.

Délafrika egész más világot tár elénk, mint amit Európában megszoktunk, hogy úgy mondjam, Délafrikában minden fordított képet mutat.

Amikor nálunk nyár van, ugyanakkor ott a tél uralkodik, derült száraz napjaival. Az éjből a nappal minden átmenet nélkül köszönt be, hajnal alig van; reggel 7 órakor még sötétben keltünk fel, de egy negyed óra múlva már fényesen ragyogott a Nap. S amikor a Nap 12 órakor delel, nem délen, hanem északon áll. A Nap északi delelése az iránytű kezelésében még a vén geológust is megzavarja. A délafrikai kollégák mosolyogva várják, amikor az európai geológus a térképet kezébe veszi és zavarában hol a Napra, hol a kompasszra tekintget. A német gyarmati geológusok „hamis Nap-állásnak“ nevezik a Nap északi delelését, míg a délafrikai geológusok szerint ez az igazi Nap-állás, s épen Európában hamis a Nap állása! Lehet, hogy igazuk van!

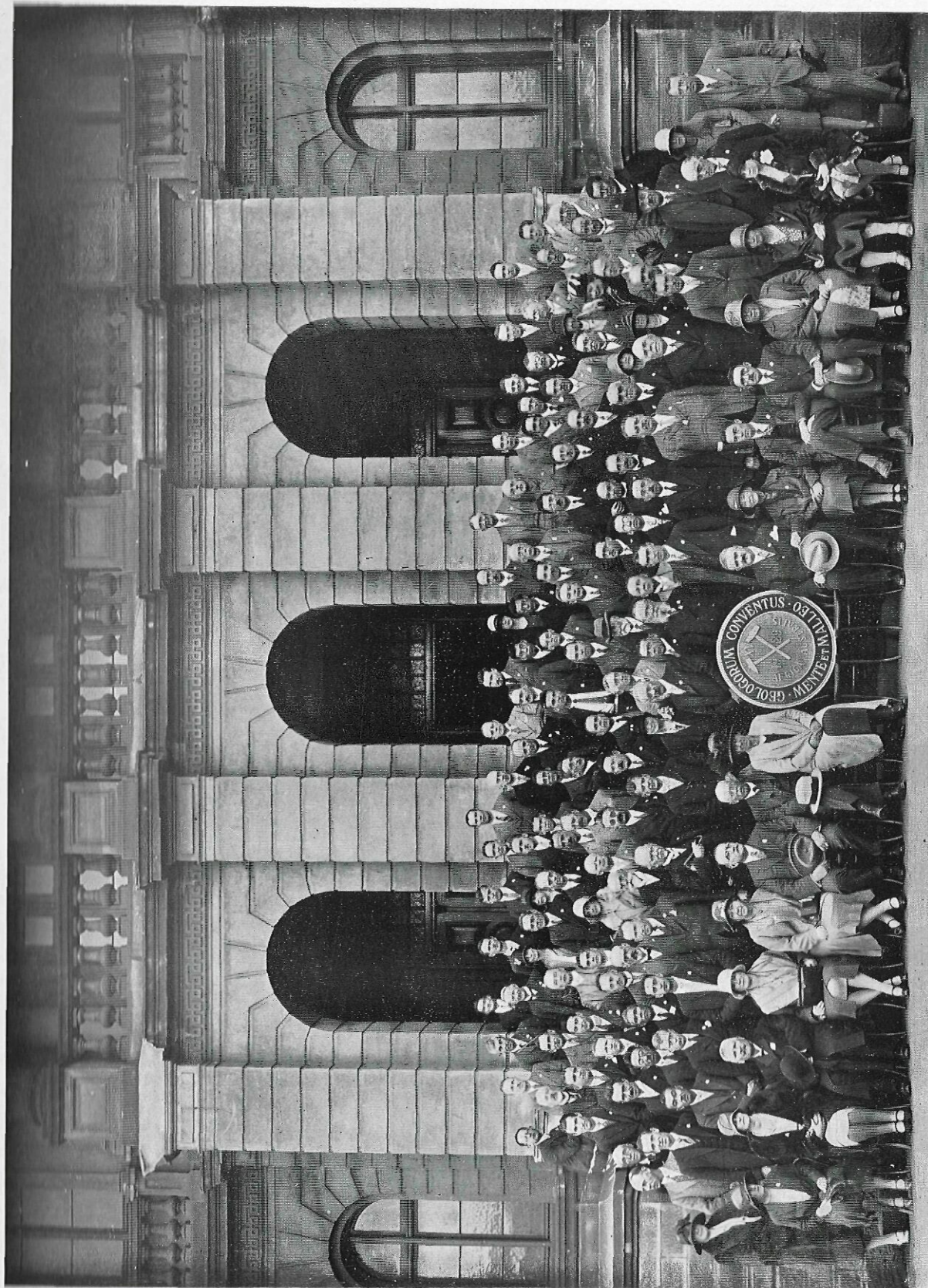
Amikor pedig hirtelenül leszáll az éjjel, és felragyognak a csillagok, hiába keressük az égen a Göncöl szekerét az északi sark csillaggal, mert itt a „Déli Kereszt“ négy csillaga világít ki a sötét háttérből. A „Déli Kereszt“ volt a vezércsillaga a portugál hajósoknak, amikor a XV. és XVI. században az Atlanti Óceán viharos hullámain Délafrikát kerülgették, s a „Déli Kereszt“ ma is reménye és jelvénye számos nagy vállalatnak. A misszionáriusok századok óta a „Déli Kereszt“ jegyében térítik a színes és fekete bennszülötteket, s az Unio legnagyobb katolikus lapja ma is a „The Southern Cross“ nevét viseli.

S valóban a „Déli Kereszt“ olyan szerencsét hozott ennek az államnak, amiről egy emberöltővel ezelőtt alig álmodott valaki. Fél század alatt Délafrika a földkerekség egyik leggazdagabb állama lett. Bányakincsei: a legnemesebb fémek és a legszebb drágakövek mérhetetlen gazdagságban szövik át ősi kőzeteit. Nemcsak a már ismert bányavidékek ontják eme kincseket, hanem a szomszédos Kalahári-sivatag kietlen vidékei is olyan tartalékokat rejtegetnek, amelyek évszázadokra biztosítják a nemes fémek és drágakövek bányászatát.

Mindeme kincseknél azonban még becsesebb az az erkölcsi tisztaság, s az a becsületesség, amely a délafrikai lakosságot jellemzi. Európai utazásaim során Dániában és Skandináviában meglepődtem az emberek becsületes, tisztességes szokásain, s azt véltem, hogy olyan mérhetetlen kincseket rejtő világ-részben, mint Délafrika, a könnyűvérű és szédelgő emberek légióit találom.

E helyett Délafrikába érve úgy a fehér, mint a színes és fekete emberfajták puritán egyszerűsége és becsületessége fogadott bennünket városokban, bányákban, farmokban, pusztaságokban egyaránt.

A kongresszus 250 tagjának (1. ábra) a több hetes délafrikai tartózkodás alatt sehol semmiféle kellemetlensége nem volt, sőt a szállodák tulajdonosai vigasztalhatatlanok voltak, ha egyik-másik szórakozott tudós a szobában felejtett valamit, s addig nem nyugodtak meg, míg az illetők holmijaikat vissza nem kapták. Ellenben azok a kollégáink, akik Északafrikán át utazva, az egyiptomi múzeumokat is megtekintették, szomorúan panaszozzák, hogy Egyiptomban a zsebmetszők ugyan-csak megkoppasztották őket.

1. ábra. A XV. nemzetközi geológiai kongresszus tagjai a délafrikai Egyesült Államok adminisztratív fővárosában, Pretoriában, 1929 július 30-án.

Délafrika története az egyszerű viszonyokból való fokozatos emelkedést mutatja egész a mult század végéig, amikor a gyémántbányák, különösen azonban az aranybányák rohamos fellendülése az általános gazdagságot idézte elő. Az egyszerű viszonyokból való fokozatos emelkedést látjuk Délafrika iskoláiban, a szakiskolákban és főiskolákban egyaránt egész a jelen századig, amikor is az állam rohamos gazdagodásával karöltve 1900—1910 óta igen gyorsan szaporodnak a szakiskolák, főiskolák egyaránt. Az Unio négy államának szervezetiileg jelenleg négy egyeteme van, azonban a legújabban alapított egyetem öt városban székel, s így a valóságban az Unio területén kilenc városban van egyetem.

Ezek az egyetemek angol mintára szervezvék, azonban minthogy valamennyit az életviszonyok gyors változása keltette új életre, igen erősen alkalmazkodtak az afrikai viszonyokhoz.

Mielőtt a délafrikai egyetemek ismertetésébe kezdenék, röviden vázolom Délafrika földrajzi viszonyait, és államainak kialakulását, mert ezeknek ismerete adja meg a kulcsot az egyetemek különleges helyzetének a megértéséhez.

I. Délafrika földrajzi viszonyai.

Délafrika elnevezés alatt a geográfusok Afrikának azt a részét értik, amely a 18—35° déli szélességek alatt terül el, vagyis a Zambezi folyó déli kanyarulatától, a Livingstone közelében levő Viktoria-vizesés vonalától délre a Jóreménység fokáig terjed.

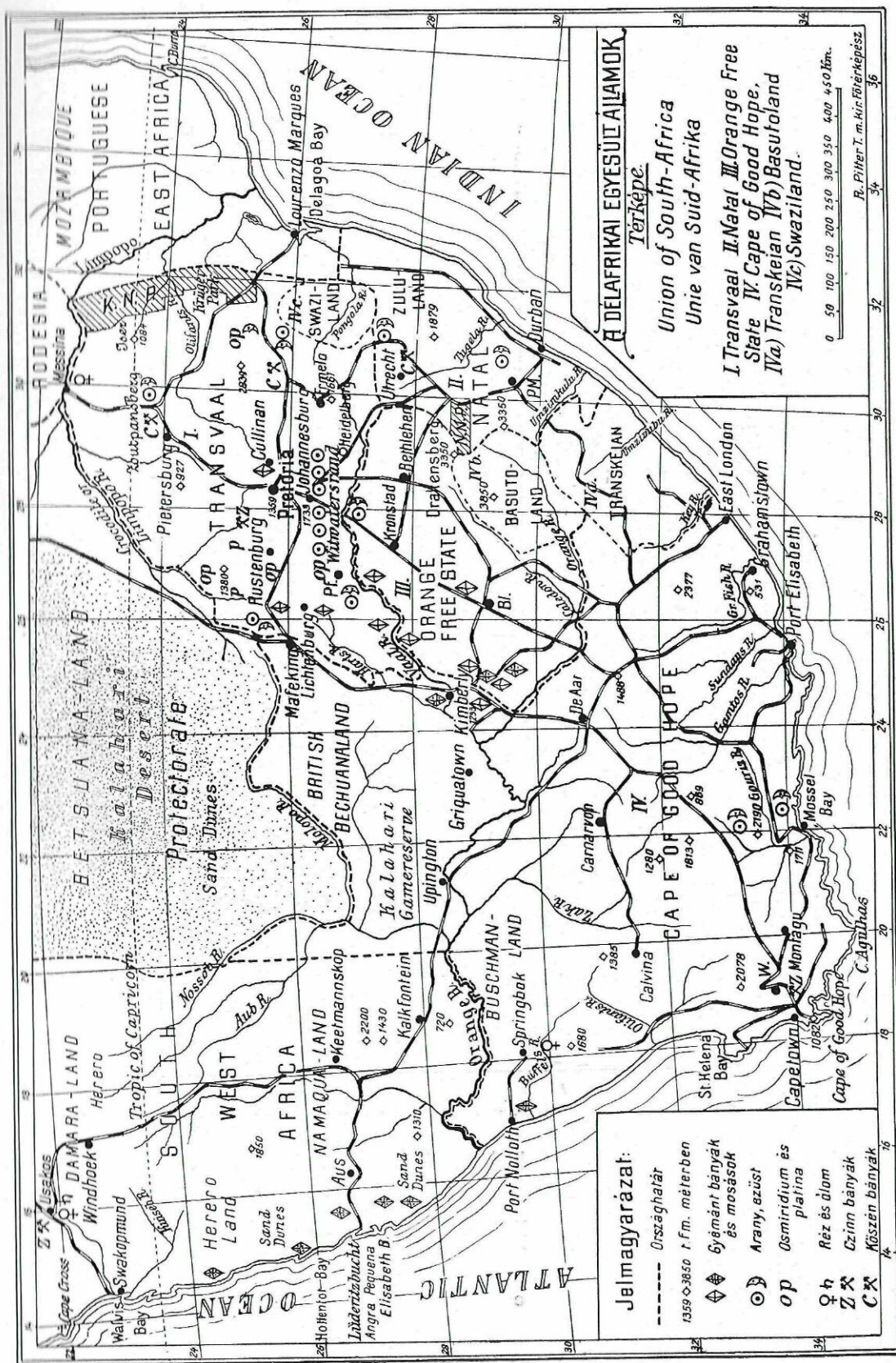
A 2. ábrán látható térkép (1:9,000,000 mértékben) nem öleli fel ezt az egész területet, mert csak a 22° déli szélesség táján kezdődik, s így a szűkebb értelemben vett Délafrikát ábrázolja. A térképen ábrázolt Délafrika körülbelül 3 millió négyszögkilométer területet ölel fel, tehát Afrika 30 millió négyszögkilométernyi területének tizedrészét.

Délafrika legnagyobb részében magassíkság, ugyanis kétharmad része 1200 méter tengerfölötti magasság fölé emelkedik. Ez a fennsík terraszos körvonalakkal sülyed le, és az Oceánok közelében hirtelenül leszakad, úgy hogy mind az Atlanti, mind az Indiai Oceán partvidékén 300 méternél alacsonyabb parti sáv szegélyezi a kontinenst.

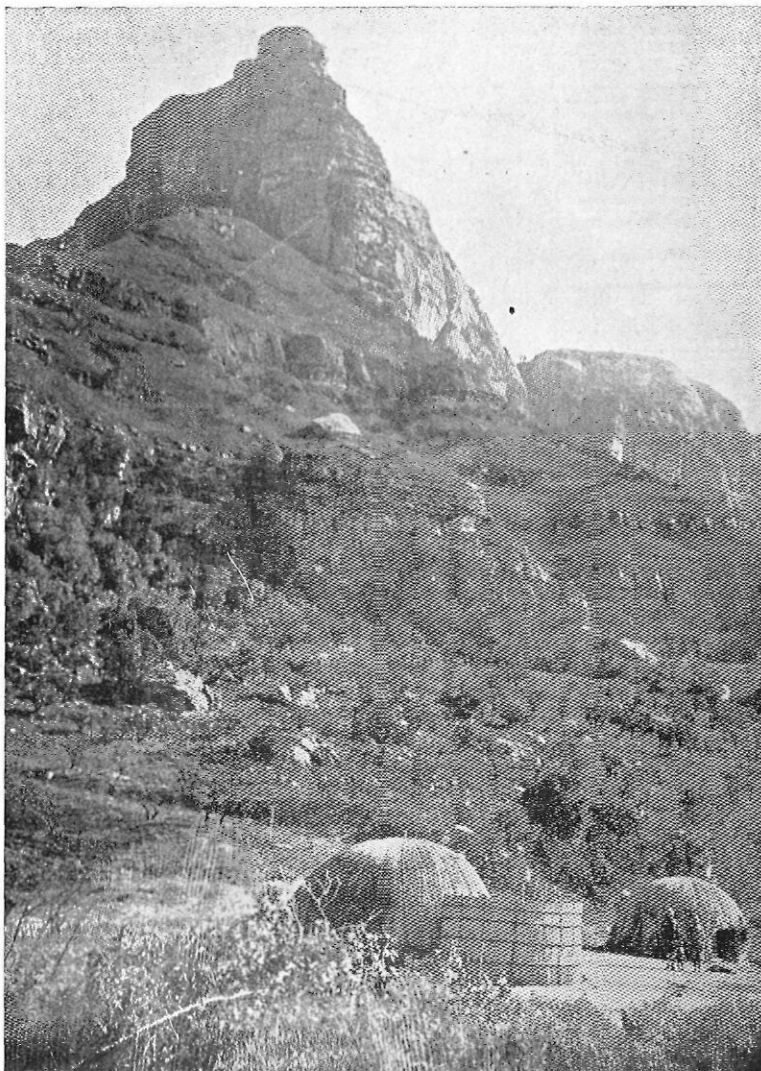
Folyóvizei részint az Atlanti Oceánba ömlenek s ezek között legnagyobb a Vaal folyóval bővült Orange, részben pedig az Indiai Oceánt táplálják, amelyek között a Crocodil-river és Olifants-river: a Krokodil és Elefántok-folyójával bővült Limpopo válik ki.

A két folyamrendszer között a vízválasztó az Indiai Oceánhoz jóval közelebb, a Witwatersrand aranybánya vidékén halad át.

Amikor 1886-ban az első aranyércet felfedezték, olyan bevándorlás indult ide, hogy a vízválasztón alig egy év alatt felépült Johannesburg, amely jelenleg Dél-Afrika legnagyobb városa és összes kereskedelmének központja. Az 1750 méter magasságban fekvő várostól kelet-nyugati irányban 37 aranybánya mélyed az ősi kvarcitokba, ezek a földkerekség leggazdagabb aranybányái. A mult évben Village-Deep-Mine (a mély bányák faluja) határában elkészült a 2327 méter mélységű akna, ezidőszert a földkerekség összes bányái között a legmélyebb akna. A bánya alja mintegy 600 méterrel mélyebb szintben van az Indiai Oceán víztükrénél.

A witwatersrandi aranyzóna szélső nyugati határán Witpoortje és Krügersdorp községek között elhagyott, vad sziklákon halad a vízvásztó. Ezen a helyen, az Indiai Óceán felé lejtő forráspatakokban veszedelmes bacillus tanyázik, a „Bilharzia haematobia“, amely a vízzel a szervezetbe jutva, súlyos vesevérzések után halált okoz. Borzadva szemléltük eme veszedelmes helyet, ahonnan az öntözőművek ezt a bajt széthurcolták. A „bilharziás“ betegek számára

3. ábra. Az Ördög kéménye a Sárkányhegységben, a Natali Nemzeti Park belsejében.

a közeli Rustenburg határában táborhelyeket építettek. A bilharziás betegség leküzdése a délafrikai orvosokat igen nehéz munka elé állítja.

A witwatersrandi vízvásztó kelet felé még közelebb jut az Indiai Óceánhoz, és Basuto-land határán, a Drakensberg Sárkány-hegységben a Mont-aux-sources (Források hegye) 3375 m., illetőleg 3580 méter magas csúcsában kulminál. A Források-hegye Délafrikának legmagasabb hegysége, s egyik csúcsáról a „Magaslatok királyáról“ három folyó ered. Ezek közül a

Caledon és Orange folyó az Atlanti Óceánba, míg a Tugela folyó az Indiai Óceánba szel. A Sárkány-hegységben létesült legújabbban a Natal-National-Park, a természeti szépségek, s az őslakosság védelmére. A natali nemzeti parkból egy részletet a 3. ábra mutat, amely a Sárkány-hegységből az „Ördög kéményét” ábrázolja, alján az ősi, egykor barlanglakó bushman-törzsek primitív sátoraival.

Délafrika felszíni formáit messze terjedő fennsíkok jellemzik, amelyek a kontinens belsőjéből kifelé terraszosan következnek egymás alatt. Általában igen nyugodt településű, csaknem vízszintes rétegzésű ösközetekből állanak, széleiken itt-ott fennmaradt u. n. tanúhegyekkel. Délafrika belsejében, száz meg száz kilométer távolságra utazunk ezen kopár hegységek között, amelyek törmelékei vad, sziklás lejtőket alkotnak, s csak a völgyek mentén látjuk a vörös agyag, terra rossa és laterit málladékát.

Délafrika folyói a hajózásra nem alkalmasak. mert egyrészt vízmennyiségük nagyon változik, s másrészt sok vízesés és szurdok zavarja meg folyásukat.

Tengerpartjai rendkívül egyhangúak, sem mélyebb öblök, sem szigetek nem zavarják nyugodt partvonalukat. Kikötői igen veszedelmesek, s a kormány nagy költségekkel képes ezeket fenntartani. Csupán Durban, a délafrikaiak szerint a világ legszebb városa, mutat a természettől is kedvezőbb kikötő öblöt.

Klimája a 20—35° déli szélességek között terjedő hatalmas földrészen változó. Egészében szubtrópusi jellegű, azonban a trópusoktól a sivatagi klímáig sokféle árnyalatban. KÖPPEN W. szerint (Die Klimate der Erde 1928) a) sivatagi, b) steppe, c) szavanna és d) meleg esős klíma-típusai vannak. Klimájára nagy hatással vannak a tengeráramlások. A meleg Mozambique-áramlás az Indiai Óceán meleg víztömegeit északraól délnyugatra felé egészen a Jóreménység fokáig hozza, ezért a keleti partvidék enyhe csapadékos klímát mutat, gazdag, illatos növényzettel. Ellenben a nyugati partvidéket a hideg Benguela áramlás délről északra felé lehűti, kietlenné teszi, úgy hogy az egykori német gyarmat partvidékét az év nagy részében sűrű köd fedi.

A belső fennsíkokon a július-augusztus havában uralkodó tél igen száraz, s esőtlen; ellenben a december és január havában uralkodó nyár az esős évszak. Ekkor gyakoriak a felhőszakadások, amelyek néhány óra alatt lezúduló víztömegekkel rettenetes károkat okoznak. A szavannákon legelésző nyájakat nyáron a villámcsapás gyakran megtizedeli.

A magas fennsíkok klímája igen egészséges, s ezért a Délafrikában született gyermekek nagyobbak s erősebbek, mint európai szülöik. A napsütés még télen is erős, ezért méltán nevezik Délafrikát a napsugár országának: „Sunny South Africa”

Míthogy a *talaj* tulajdonképpen a klíma tartozéka, azért Délafrika talajfajtái a klíma szerint változnak. A magas fennsíkokon általában a kővel borított területek a leggyakoribbak, amelyeken azonban annyi talaj keletkezik, hogy rajtuk a nyári esőzés alatt a szavanna-fű magasra nő. A sivatagos területeken főképp a futóhomok uralkodik, amely a betsuáni és herero sivatagokon ijesztő méreteken száz meg száz kilométerre terjed. Hegymagasságú futóhomok halmok sorakoznak itt, amelyek között számos német katonai expedíció pusztult el. A homokhalmok között elpusztult emberek és állatok csontjai pár év alatt teljesen kifehérednek. A folyóvölgyek és vízdús lapályok mentén Délafrikában általában vörös agyag, terra rossa, illetőleg laterit keletkezik, amely kitűnő talajfajtán a növényzet

szépen díszlik. A tengerparti táblás hegyek lejtőit ez a vérvörös agyag fedi, amelytől úgy a talajvizek, mint a források vörös színt kapnak. A fokvárosi vízvezeték a Táblás hegység forrásvizeiből táplálkozik, s ez a víz halvány-vörös színű. Különböző ízű lágy víz, amely azonban az európai szemnek szokatlan. Ettől a vörhenyes színű víztől állítólag a nők korán megöszülnek, míg a férfiak fogbetegséget kapnak. Ezt általában mindenhol hallottam, hogy igaz-e, vagy sem, természetesen nem tudom. Annyi azonban tény, hogy a tengerparti városokban százával látjuk a fiatalon megöszült hölgyeket. A ragályos fogbetegségen pedig sajnos magam is átestem.

Délafrika növényzete, a klímának megfelelően ugyancsak változatos. Az Indiai Óceán pártvidékén az illatos virágok, örökzöld növények káprázatos pompában virulnak. Az Atlanti Óceán partvidéke ellenben kietlen képet nyújt. Az Orange torkolatától északra, az egykori német gyarmat egész hosszában, csaknem 100 kilométer szélességben a Namib—Herero sivatag húzódik, amelynek flórájáról KAYSER ERICH geológus csodálatos képet festett.

Geológusnak, botanikusnak ideális hely, de a polgár ember borzadva szemléli a homok sivatagot. Amikor ezen parti sivatagon, Walfisbay városkában hajónk kikötött, egy őszinte angol hölgy önkénytelenül felkiáltott: ha itt kellene élnem, úgy egy év múlva meghalnék!

Nem szólva a Herero és Kalahári sivatag hozzáférhetetlen vidékéről, Délafrika belsejét általában az ú. n. Karroo-fensík flórája szabja meg. A karroo tájkép fátlan vidék, itt ott néhány bokorral, és a karroo-füvel borítva. Az *Aristida brevifolia*, *ciliata* és *obtusa* az uralkodó bushman fűvek, a sziklák között a *Cotyledon orbiculata* vörös fürtös szavanna növénye a leggyakoribb.

A füves szavannákon télen nyáron egyaránt ott legelnek a birka s marha csordák. A széna kaszálás itt ismeretlen fogalom; minek azt kaszálni, amikor szárazon is lerágja a barom! Földművelésről európai értelemben nem szólhatunk, búza félét alig termelnek, csupán a kukoricát vetik egyes vidékeken nagyobb táblákban. Erdőket csakis a városok közelében látunk, ahol *Eucalyptus* ligetek gyönyörködtetik a szemet. A Jóreménység fokához vezető félszigeten van az Unio legnagyobb szőlő és gyümölcsstelepe, amelyet 1685-ben VAN DER STEL és TAS ÁDÁM alapítottak, s amely Tokai nevet visel. A dísznövények, pálmák különben egész Délafrikában, télen nyáron a szabadban vannak, s bár télen az éjjelek hűvösek, de fagykárrol sehol nem szóltak.

Eredetileg Délafrika állatokban igen gazdag földrész volt. Amikor JAN VAN RIEBECK 1651-ben a Jóreménység fokán megtelepedett, még oroszlanok száguldoztak a Táblás hegység körül és a parti folyókban vízilovak tanyáztak. VAN DER STEL pedig 1680-ban a Fokföldön rinoceroszokra lövöldözött. Csordákban legelésztek az antilopok, gazellák, elefántok és vad bölények. A gazdag állatvilágra utalnak az egykori búr nevek, mint Tiger (leopard), Leeuw (oroszlán), Zeekoe (viziló), Olifant (elefánt) és a Krokodil neveket viselő folyók és hegyek.

Legveszedelmesebb állatai jelenleg a leopárdok, amelyek orvul támadnak, s a bennszülöttek szemét kikaparják, arcukat lenyúzzák; hiénák, vadmacskák és vadkutyák riasztgatják a juh nyájakat.

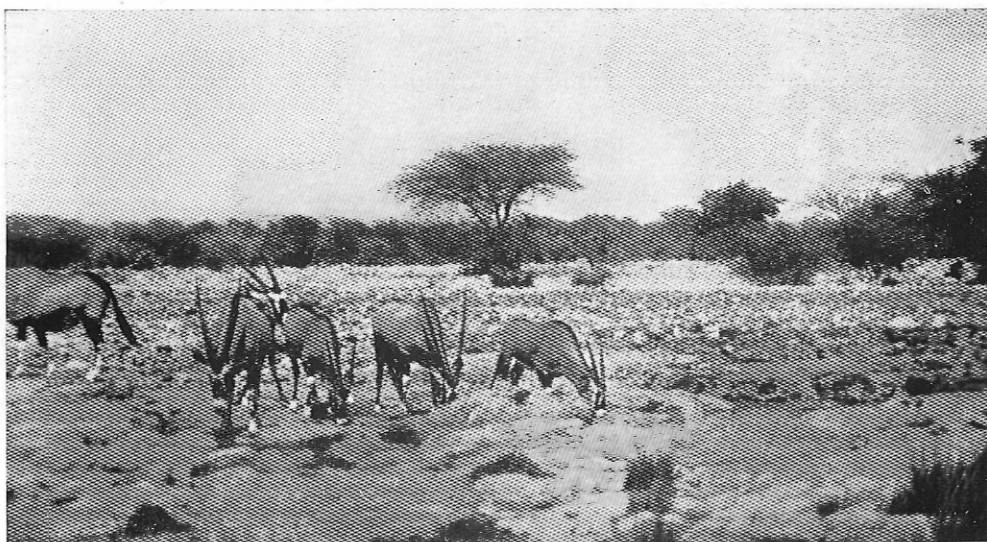
A Kalahári és Bushman sivatagokon ma is csapatostul legelnek az antilopok, amelyek közül nevezetesebb a *Springbuck* (*Antidorcas euchore*) líra szerű agancsaival, a *Waterbuck* (*Cobus ellipsi-prymnus*) amelynek feje a délafrikai bélyegeken díszleg, és a *Gemsbock* (*Oryx gazella*).

Legelésző antilopok képét látjuk a 4. ábrán, amely a Bushman felföld savannáját mutatja!

Az 1000 madárfaj közül legjellemzőbbek a *struccok*, amelyeket a farmokon nagyban tenyésztene. A folyó vizek torkolatai körül a *flamingók* és *pelikánok* ezrével tanyáznak.

A vadak védelmét törvények szabályozzák, s eredeti állapotban való fennmaradásukat az 1926-ban alapított *Krueger National Park* biztosítja.

Délafrika őslakossága valószínűleg a *bushman*-faj volt. Ezeknek diluviális emlékei is meg vannak, és a bushman barlangokban talált rajzok bámulatosan egyeznek a spanyolországi hasonló emlékekkel. Amikor a portugálok és hollandok Délafrikát megszállták, a partokon már a fekete színű hottentókat találták, míg a barnabőrű bushmanok beljebb, az elhagyatott zugokban éltek. Jelenleg a a bennszülött törzsek Basuto és Swaziland sziklás vidékein, az állam védelme alatt aránylag jómódban élnek. Az említett törzseken kívül a bantu, kaffer, zulu és

4. ábra. Legelésző antilopok (gemsbock = *Oryx gazella*) a délafrikai bushman sivatagon, a Karroo-fennsíkon.

herero törzsek vannak elterjedve, valamennyi faj között legszebb, de egyúttal legfeketébb emberek az egykori német gyarmatbeli hererok.

Bár a *fekete és színes törzsek* nemcsak a farmokon, hanem a városokban is a *fehérek szolgálatában*, s így velük együtt élnek, *vérkeveredés* közöttük még *sem igen van*. Régebben jobban keveredtek, és a századokkal ezelőtt keveredett európai és afrikai ivadékok utódai a színes törzsek (Coloured). Jelenleg azonban a szigorú törvények a fekete és színes fajták keveredését a fehér fajokkal szinte lehetetlenné teszik. Külön iskolák, külön templomok, külön vasúti kocsik és várótermek gondoskodnak teljes elkülönítésükről, a nyilvános parkokban, állat- és növénykertekben külön padok vannak kijelölve a feketék számára. A városokban tömegesen külön kerületekben élnek, s az éjjeli órákban a feketéknek a belső városrészekben tömegesebben nem szabad tartózkodniuk. Igaz, hogy a szállodai s üzleti cselédség csaknem mind a feketék sorából kerül ki, a pincérek, szobalányok, szakácsnék s kocsivezetők csaknem mind feketék, azonban ezek mindenhol a legtapintatosabban kitérnek a fehérek útjából.

Egy-egy vasárnap délután látjuk a legnagyobb városokban is a színesek és feketék túlnyomó számát. Minthogy a villamos vasutakra s autóbuszokra a feketék fel nem szállhatnak, s így gyalog sétálgatnak, vasárnap délután Johannesburg s Pretoria utcáin hemzsegnek a fekete s színes emberek.

A délafrikai bennszülött törzsek nyelvét három nagy csoportba sorozzák u. m. *bantu*, *bushman* és *hottentotta* nyelvek csoportjába.

A *bantu* csoportba tartoznak a karanga, kaffir, zulu és sesuto nyelvek, amelyeknek nem kevesebb, mint 274 tájszólásuk van.

A *bushman* nyelv már jóval kevesebb tájszólást mutat, s miként a bushmanok testileg is elütnek a négerektől, amennyiben otrombább termetűek s barnás színűek, úgy nyelvük is egységesebb.

A *hottentotta* nyelvnek 4 típusa van, amelyek bizonyos hasonlóságot mutatnak az ősegyptomi nyelvhez.

A misszionáriusok eddigelé a bibliát 100-féle afrikai nyelvre fordították le.

Amikor az arany- és gyémántbányák munkásainak hatalmas táborhelyeit meglátogattuk, meglepődve tapasztaltuk, hogy a feketék szorgalmasan olvasgatják a szépen bekötött kis biblia könyveket. Latin betűkkel és arabs számokkal nyomtatott néger nyelvű könyvek ezek.

A délafrikai egyetemeken ezen nyelvek tanulmányozásával számos tanszék foglalkozik.

II. Délafrika államainak kialakulása.

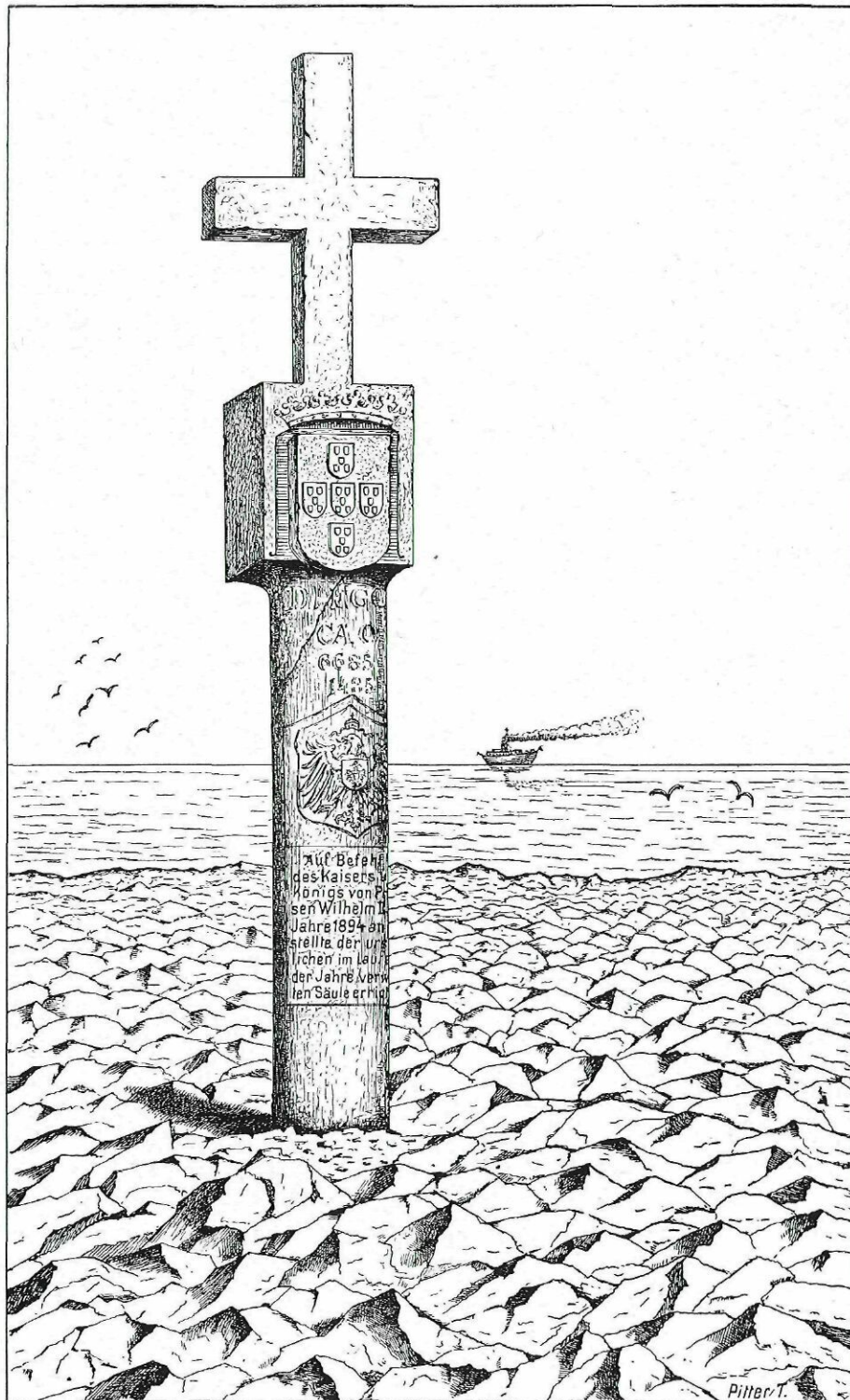
Eltekintve a föníciaiaktól, akik Délafrika arany területeit már ismerték, s építkezésük nyomait Rodéziában hátra is hagyták, az európaiak számára Délafrikát portugál tengerészek fedezték fel.

TENGERJÁRÓ HENRIK portugál király élete céljával azt tűzte ki, hogy az Indiába vezető hajóutat felkutatja s e célból 1415-ben Sagres-ben *tengerészeti iskolát* alapított csillagvizsgálóval.

Innét indultak ki a felfedező kutatások Afrika partjai körül. A nagy király halála után, 1460 után sem szüneteltek ezek a kutatások, de kissé lassabban haladtak előre. II. JOÃO király a pápa engedélyével a „Guinea ura” címet fölvéve, elrendelte, hogy minden fölfedező hajó Portugália cimerével ellátott kőoszlopot (padraos) vigyen magával, amiket a fölfedezett partokon állítsanak fel. Ilyen oszlopokkal felszerelve indult DIEGO CAO 1484-ben hajórajával Délafrika felé. Expedícióján résztvett *Martin Behaim*, nürnbergi kereskedő is, aki a hírneves MÜLLER JÁNOS (REGIOMONTANUS) csillagász tanítványa volt. D. CAO a Kongo folyótól délre 3 oszlopot állított fel és 19 havi távollét után hajózott vissza Lisboába.

A legdélibb oszlopot a volt német gyarmaton 1893 jan. 30-án BECKER korvettkapitány megtalálta, s a német császárnak be is mutatta. II. VILMOS császár azután elrendelte, hogy a kőoszlopot keresztbe foglalva, régi helyére állítsák vissza.

Az Atlanti Óceán délafrikai partján, a 22° déli szélesség alatt, az Omaruru folyócska torkolata közelében, elhagyott kősvatagon áll ez a kőkereszt, amelyről ezt a helyet Keresztfok (Kreuzkap, Cape Cross) néven ismerik a tengerészek. Az 5. ábra mutatja a hatalmas kőkeresztet, amelynek középső részébe a portugál címerrel díszített padraos be van illesztve. A kőkereszt portugál és német nyelven bevéselt felirata magyar fordításban a következőkép hangzik:

5. ábra. A Keresztfok (Kreuzkap, Cape Cross) az Atlanti Óceán afrikai partján, 22° déli szélesség alatt, az Omaruru torkolata közelében. DIEGO CAO portugál tengerész 1485-ben leállított kőoszlopát (padraos) II. VILMOS német császár 1894-ben kőkeresztbe foglaltatta.

„A világ teremtésének 6685. évében és Krisztus születése után 1485-ben, Portugáliának hatalmas és hírneves királya D. JOAO II. ezt a tartományt fölfedezte, és udvarának lovagja DIEGO CAO által ezt az oszlopot fölállította.“ Alatta a német sas címerével ékesített felírás: „II. Vilmos német császár és porosz király Ő felségének parancsára az idők folyamán elmállott, eredeti oszlopot az 1894. évben felállították.“

A délafrikai német gyarmatosok áhitattal zárandokolnak időnkint a Kereszt-fokhoz.

DIEGO CAO után DIAZ BERTALAN 1486-ban még délebbre jutott, elérte a St. Helena öblöt, majd a Jóreménység foka előtt is elhajózott, amelyet a Viharok fokának (Cabo Tormentoso) nevezett el, azonban Indiába ő sem jutott el.

Időközben KOLUMBUS (CRISTOFORO COLOMBO, a spanyol COLON), akit II. JOAO 1483-ban még elutasított, Spanyolország támogatásával 1492 okt. 12-én egy új világrészt fedezett fel, amelyről még nem tudták, hogy nincs-e mögötte India. Ezért II. JOAO király utóda: NAGY MÁNUEL olyan tengerészt keresett, aki az ördögökkel is szembeszáll, hogy Indiába juthasson. Erre ajánlották neki VASCO DA GAMA szegény, de nemes urat, aki 1497 július 8-án Rastellóból el is indult 150 emberrel, 125 tonnás vitorlásain. VASCO DA GAMA már jól ismerte Afrika nyugati partjait, mert rabszolga-kereskedő volt, s így a déli fordulóig baj nélkül el is jutott. Itt azonban tisztjei lázongani kezdtek és nem akartak tovább haladni. Erre VASCO DA GAMA az iránytűt s a többi műszert a tengerbe dobálta, s azt mondta tisztjeinek: most már mehettek előre is, hátra is! Minthogy tisztjei tájékozódni nem tudtak, azért engedelmesen tovább követték.

A 6. ábra, régi rajzok nyomán, azt a jelenetet ábrázolja, amikor VASCO DA GAMA hajói 1497 december elején a Jóreménység foka előtt elvitorláznak. Karácsony ünnepén partra szállva, a kikötőt az Ur születése napjáról (Dies natalis Domini) *Port Natal*-nak nevezte, ez ma Délafrika legjobb kikötője, amelyet 1835-ben SIR BENJAMIN D'URBAN után DURBANNAK neveztek el. VASCO DA GAMA 1498 május 20-án érkezett Kalikut indiai városba, ahonnan hajóit fűszerekkel megrakva vissza indult, és 26 havi távollét után érkezett vissza hazájába.

Bámulattal kell visszagondolnunk VASCO DA GAMA utazására, aki bár legénységének $\frac{2}{3}$ -adát elveszítette, rettenthetetlen bátorságával, mindazt teljesítette, amire vállalkozott. Az Atlanti Óceán emez elhagyott részein, a ködös, viharos, veszélyes vizeken Portugáliától Durbanig félév alatt Afrikát megkerülte, a kicsiny 125 tonnás vitorlásokkal; amikor a mai 10,000 tonnás gőzösnek is egy hónapig tart ez az út.

VASCO DA GAMA útján 1600 körül dánok, hollandok, németek és franciák özönlöttek el Délafrikát, s a partok közelében itt-ott meg is telepedtek. A fokvárosi múzeumban és főpóstán több kőlap őrzi az első telepesek emlékét.

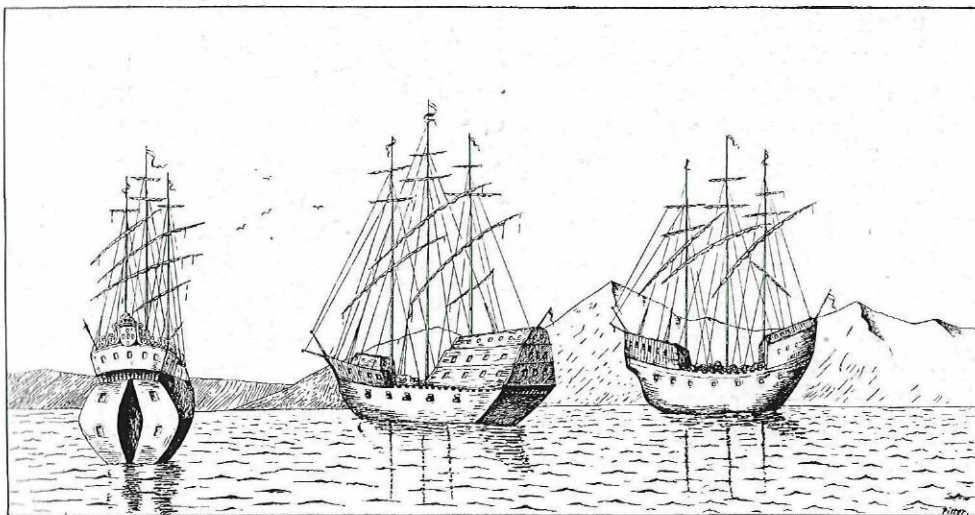
A mai *Fokváros Sea Point* nevű sziklás öblében az összes hajók kikötöttek, részint hogy ivóvizet vegyenek fel, részben hogy a telepesek leveleit Európába vigyék. Akinek valami üzenni valója volt Európába, levelet írt, s a sziklába vájt üregbe helyezte. A legközelebb elvitorlázó hajó azután a leveleket elvitte, s az Európából hozott leveleket ott hagyta. A hajók kapitányai az 1622—1629—1651 évek között mindig bevették a kő lapjára, hogy mikor vitték el a leveleket.

Végül is JAN VAN RIEBEEK holland kapitány 1652-ben 104 katonával megszállta a Sea-point és Táblás öböl környékét és *Kaapstad* néven megalapította a mai Fokvárost.

SIMON VAN DER STEL 1680-ban beljebb ha'ol, s megalapítja Stellenbosch várost, ezt az egyetemi székhelyt, amelyet STEL és felesége BOSCH leánynevéből kombináltak össze. Ugyanitt van a híres ADAM TAS régi épülete is. STEL és TAS együttesen megalapítják 1685-ben Tokai néven azt a híres szőlőtelepet, amely máig az Unio legnagyobb gyümölcsöse. 1689-ben a Franciaországból kiűzött hugenották is ide vándorolnak, s Délafrikában máig sok francia név őrzi emléküket. Az 1700. év körül már 1200 fehér család van a tengerparti telepeken. A telepesek előre nyomulásával a kafferek gyakran ellenállanak, de az európaiak mindjobban keletre szorítják őket.

Miközben a holland csapatok a franciákkal viaskodtak, 1795 aug. 7-én váratlanul megérkezett az angol flotta, s a holland Kaapstad várost megszállva, az egész tartományt Nagybritánia gyarmatának jelentette ki.

A holland gyarmatosok 1802-ben formális békeszerződéssel belenyugdtak a változhatatlanba, s azóta Kaapstad város nevét Capetown angol néven is használják. 1820-ban Angliából 3500 kivándorló érkezik az Alga-öbölbe

6. ábra. VASCO DA GAMA portugál tengerész 125 tonnás hajói 1497 december elején elvitorláznak a Jóreménység foka előtt (Cabo di Bona Esperanza, Cape of Good Hope.)

s megalapítják Port Elizabeth városát. DURBAN BENJAMIN kormányzó 1834-ben felszabadítja a délafrikai rabszolgákat.

Az újabb angol bevándorlók a régi holland telepeseket mindjobban északra szorítják; 1836-ban 10,000 holland hagyja el a partokat és családjával, barmaival szekéren vándorol északra. A holland telepesek az Orange és Vaal folyók vidékén apró köztársaságokat alkotnak, amelyeket 1854-ben az angolok is elismertek.

A kimberleyi gyémántbányák 1867. évi fölfedezése újabb angol tömegeket vonz a szárazföldre, s egy évtized múlva 1877-ben gazdag kincseinél fogva Nagybritánia annektálja a búrok hazáját: Transvaal köztársaságot, amelynek önállóságát azonban a majubai vereség után, 1881-ben újból elismeri.

A witwatersrandi aranybányák 1886. évi fölfedezése után olyan bevándorlás indult meg, hogy néhány év leforgása alatt felépült Johannesburg, az aranybányászkodás központja. Minthogy a brit bevándorlók a búrokat mind tovább északra szorítják, megkezdődnek a súrlódások az angolok és búrok között.

Az I. búr háború tulajdonképp már akkor megkezdődött, amikor Nagy-británia 1835-ben Betsuana-land és Rodézia tartományokat annektálta, s ezáltal 1889 végéig Transzvaál búr köztársaságot annyira körülkerítette, hogy a búroknak csupán kelet felé, a portugál Delagoa-öböl felé volt szabad kijáratuk.

A II. búr háború 1899 október 20-án kezdődött s változó szerencsével csaknem 3 évig tartott. Nevezetes ütközete 1900 január 20-án a natali Spion-kop magaslatán, amelynek erődítéseit maig láthatjuk. A háború sorsa már akkor eldőlt amikor ROBERTS LORD 1900 május végén Johannesburgba, majd június elején Pretoriába bevonult. A köztársaság elnöke: KRÜGER a Portugál-gyarmaton át elmenekült, s augusztus 19-én a Delagoa-öbölből Európába hajózott. 1902. január havában mintegy 20,000 búr katona volt még fegyverben, azonban szétszórva az óriási méretű területsken, amikor 122,000 fegyverképtelen férfi, asszony és gyermek volt angol fogságban. A brit túlnyomó katonai erő azután fegyverszünetre késztette a búrokat, s a békét 1902 május 31-én kötötték meg, amikor is Transzvaal brit kolóniává vált. *Zuidafrikaner boer* = délafrikai búr = ősholland paraszt = kaaphollandi törzsből keveredett lakosság. Lélekszámuk 1 millió körül van. Dutch = holland.

Az 1910. év máj. 31-e nevezetes fordulópont Délafrika történetében, amennyiben ekkor alakult meg mai államszervezete. A Nagybritánia királya alatt egyesült államok hivatalos elnevezése: *Union of South Africa*. Államai a következők: 1. Cape of Good Hope, 2. Natal, 3. Transvaal és 4. Orange Free State. Alá tartoznak Basutoland, Bechuanaland, Swaziland, s a világháború óta a volt német gyarmatok közül South—West Africa.

Ugyanis a világháború kitörése után 1915-ben BOTHA generális bevonult a német gyarmatra, s július 9-én Khorab néhány ezer német katonáját fogságba vetette. A gyönyörű német ágyuk ma a pretoriai Union Buildings terraszát díszítik. A II. W. R. s német sassal díszített ágyuk: „Pro gloria et patria — Ultima ratio regis” — felirattal megható látványt nyújtanak, s nemcsak a német, de egyéb nemzetiségű geológusok is áhitattal szemlélték a messze idegenbe került ágyukat. A *délafrikai német gyarmatnak az Unio alá tartozását a Versaillesi béke* rendelte el.

A *délafrikai Unióban* 1910 május 31-én alakult *államszervezetnek* két fővárosa van; az egyik a legiszlatív főváros, *Cape-Town*, ahol a parlament ülészik, a másik az adminisztratív főváros, *Pretoria*, ahol a kormány székel.

A két főváros 1600 kilométerre van egymástól, úgy hogy a miniszterek a parlament üléseire több napig utaznak: az iratok ide-oda küldözése pedig megnehezíti az adminisztrációt. Az új helyzettel azonban mindenki meg van elégedve.

A *fokvárosi parlament*, a gyönyörű város legszebb helyén, csodálatos ligetek közül emelkedik. A szenátusnak 40 tagja van, akiket 10 évre választanak. Az alsóházban 150 képviselő ülészik, akiket a négy főállam fehérszínű polgárai közül 5 évre választanak. A *tárgyalás nyelve* az angol és az ú. n. *afrikai* vagy *búr nyelv*. Igen érdekes, hogy az Unióban a római—hollandi jog uralkodik, úgy amint az 1806-ban Kaapstad-ban érvényes volt, azonban a kereskedelmi és hajózási ügyekben az angol jog irányadó.

A *pretoriai Union—Buildings*, a délafrikai államok kormányának a székhelyén, alig 10 éves épület, amely a város szélén emelkedő hegylejtőn épült. Hatalmas méretű palota, szimmetrikus szárnyai között, beugró terraszon örökzöld növényekkel díszített amfiteatrum, ahol a nagy külföldi társaságokat szokták meg-

vendégelni. Az amfiteátrum előtt a világháború emlékére emelt lovas szobor magaslik, míg oldalt a német gyarmatokról: Khorab erődből zsákmányolt ágyúk sorakoznak.

Az *Unio alkotmánya* értelmében a legfelső kormányzó hatalmat az *angol király* gyakorolja, és pedig a kormányzó-generális útján. Mellette van a *kormányzó-tanács*, amelynek tagjai a *miniszterek*, akik tisztségüket addig tartják meg, míg a parlamenti többség figyelembevételével a kormányzó-generális akarja. Igen érdekes, hogy a miniszterek száma 11-nél több nem lehet, míg a minisztériumok száma ennél mindig több. Jelenleg a következő minisztériumok működnek: 1. miniszterelnök, 2. földművelésügy, 3. honvédelem, 4. külügy, 5. közoktatásügy és gyermekjólét, 6. pénzügy, 7. belügy, 8. öntözésügy, 9. igazságügy, 10. munkásügy, 11. kataszter, 12. bányászat, 13. bennszülöttek jóléte, 14. posta és távirda, 15. közegészségügy, 16. közmunkaügy. Ennélfogva egy miniszter több ügykört is vezethet.

Az Unio közalkalmazottainak száma 1927-ben 35,154 személyből állott. Állami költségvetése 1927—28-ban az Unioban 30 millió fontra, a négy gyarmatban 5 és fél millió fontra, összesen tehát 35 és fél millió fontra, pontosabban 35,556,844 font sterlingre rúgott, ami 995.590,000 pengőnek felel meg.

Ha összehasonlítjuk ezzel Csonkamagyarország költségvetését, azt látjuk, hogy a múlt évi költségvetésben az állami közigazgatás 923 millió pengővel, az állami üzemek 509 millió pengővel, összesen 1432 millió pengővel szerepelnek. Tehát körülbelül ugyanolyan lélekszám mellett Délafrikában 995 millió pengőt, hazánkban 1432 millió pengőt mutat a költségvetés. Lényeges különbség van azonban abban, hogy Délafrikában tulajdonképen az alig 2 millió fehér érdekeit szolgálja a költségvetés, mert a 6 millió fekete csak közvetve élvezi ennek hasznát, ellenben nálunk mind a 8 millió lélek részesedhetik a költségvetés adta előnyökben.

Végül tekintsük Délafrika népességét. Az Unió négy államának területe európai mértékre átszámítva 1,220.000 négyszögkilométer, amely területen 1,738.937 fehér és 6,038.646 színes és fekete lélek él. Népsűrűsége tehát négyszögkilométerenkint csak 6 lelket számlál. Azonban, ha a fennhatósága alá tartozó Betsuana-land és Délnyugat-Afrika (volt német gyarmat) sivatagjait is számításba vesszük, úgy ezen az óriási földrészen, amely Európa harmadrészével fölér, alig 9 millió lélek lakik, tehát Délafrika népsűrűsége négyszögkilométerenkint 3 léleknél alig rúg többre.

Ezzel szemben Európa átlagos népsűrűsége 46 lelket mutat, míg Csonkahazánk 92.916 négyszögkilométernyi területén 7,984.558 lélek szorult össze, s így szűk hazánk 1 km² = 173 kataszteri hold területe 86 lelket táplál.

Délafrika államainak területe és népessége.

Az állam neve	Területe négyszög- kilométerekben	Lakosságának száma			Népsűrűsége négyszög- kilométerenként
		fehér	színes és fekete	összesen	
Délafrikai Unio (négy állammal)	1,222.000 km ²	1,738.937	6,038.646	7,777.583	6 lélek
Délnyugat Afrika	835.000 "	27.992	247.571	275.563	0.3 "
Betsuanaland	712.000 "	1 743	151.240	152.983	0.2 "
Basutoland	30 340 "	1.603	540 000	541 603	17. — "
Swaziland	17.300 "	2.205	110.746	112.951	7. — "
Összesen	2,816.640 km ²	1,772.480	7,088.203	8,860.683	3. — lélek
Összehasonlításul:					
Csonkamagyarország	92.916 "	7,984.558	—	7,984.558	86. — "
Belgium	30.444 "	7,875.000	—	7,875.000	259. — "

Érdekes kép áll elénk, ha Délafrika legkisebb államait összehasonlítjuk Európa legkisebb államaival; Basutoland körülbelül Belgiummal, Swaziland Albániával hasonlítható össze.

Swaziland, szegény *zulu* lakóival, mostoha viszonyok között van, s jobb földjeikről a búr farmerek mindjobban kiszorítják. Ellenben *Basutoland*, amióta az angol király elismerte önállóságát, *komolyan fogja föl állami mivoltát*, s egyetlen fehért sem enged be birtokosnak. A kis országot északkeletről 3000 m. magas hegylánc koszorúzza, délnyugaton azonban az Oranje gazdag völgye táplálja. Lakosai a *bantu* törzshöz tartozó *basutók* vagyonos polgárok s rendkívül szaporák. *Basutoland* 30.340 km²-t kitevő területén több mint félmillió lelket számlál s így Délafrika legsűrűbb lakosságát alkotja 17 lélekszámmal.

Csaknem ugyanilyen területen Európa legkisebb számbajövő állama: *Belgium* 8 milliót megközelítő lakosságával Európa legnépesebb állama, négyszögkilométerenkint 259 lélekkel.

III. Délafrika közoktatásügye.

Délafrika oktatásügyeit az Unio közoktatásügyi és gyermekjóléti minisztere vezeti, illetőleg ellenőrzi. Az *Unio megalakulásakor* 1910 május 31-én az első kultuszminiszter MALAN F. S. volt, utána 1921-ben DUNCAN P. következett és 1924 óta ifjabb DR. MALAN D. F. a közoktatásügyi miniszter.

Ügykörébe tartozik a gyermekek nevelése, támogatása, örökbefogadása, az iskolai tanítók kiképzése, a háziipari, kereskedelmi és technikai szakiskolák ügyköre, s végül a kollégiumok, technikai főiskolák és egyetemek vezetése.

Az *alsóbb iskolák ügyeit*, a közoktatásügyi miniszter ellenőrzésével, a *tartományok hatóságai* vezetik. Délafrikában az Unio törvényei szerint minden gyermek 7—16 éves kora között iskolaköteles, amely törvényt azonban csak a városok lakosai tarthatják be. Mert a messzeterjedő, vad pusztákon, ahol némelyik farm 200—300 kilométer távolságban van a vasúti állomástól, csak a vagyonosabb tanyatulajdonosok nevelhetik a törvény előírása szerint gyermekeiket. Délafrikában már régóta kifejlődtek az ú. n. „farm-iskolák”. A tanyatulajdonosok vagy bérlők összeállnak, fogadnak egy tanítót, aki azután a legalkalmasabb farm egyik tágasabb helyiségében tanítgatja a gyermekeket, akik kétnaponként kocsin utaznak az iskolába. Vannak azonban olyan farmiskolák is, ahol internátus van a gyermekek számára. A farm-iskolákban 10 fiúnál, 10 leánynál több nem igen tanul.

Az iskolák másik típusa a *misszionáriusok iskolája*. Az első missziót SCHMIDT G. alapította 1737-ben *Genadendal* főkföldi városkában. A „*hottentották apostola*” által létesített stáció máig fennáll. A legtöbb misszionárius telepet protestánsok alapították, mert hiszen a délafrikai fehér népességnek csaknem 80%-a protestáns, és csak 4%-a római katolikus s ugyancsak 4%-a zsidó.

De azért *katholikus missziók* is vannak, amelyek között legnevezetesebb *Mariannhill* trappista kolostor Natalban, ahol az ú. n. *kaffir misszió* nagy birtokon gazdálkodik s hatalmas konventet tart fel. A múlt században a fekete törzseket leginkább a misszionáriusok nevelték, akik ma is fáradhatatlanul működnek. Ujabban szakiskolákat is alapítanak, sőt *Lovedale* városkában a misszióállomás hatalmas *ipariskolát* létesített, ahol 900 *zulu* tanulót képeznek ki a különböző iparágakra.

Az Unio kormánya is sokat áldoz az iskolára. Az 1927. év folyamán ugyanis 7,597.672 font sterlinget, vagyis kb. 212 millió pengőt fordított a közoktatásügyi miniszter az alsóbb iskolákra. A művelt középosztály számára 4665 iskolában 336.459 fehér tanulót, továbbá 3501 iskolában 304.617 fekete tanulót neveltetett, s nem kevesebb mint 23.121 tanítót fizetett.

A gyermekek statisztikája érdekes képet derít fel az angol és az afrikai búr nyelv viszonyáról. Az 1926. évben a 7 éven aluli gyermekek közül 48^{0/0} csakis afrikai (búr) nyelven beszélt, és 22^{0/0} csakis angol nyelven, míg 30^{0/0} egyaránt beszélt mindkét nyelven.

A 7 éven felül levő, iskolázott gyermekeknek 19^{0/0}-a csak afrikai (búr) nyelven, 21^{0/0} csak angolul és 60^{0/0} a már mindkét nyelven beszélt. A falusi és tanyai iskolákban 70^{0/0} búr nyelven, 3^{0/0} angol nyelven és 27^{0/0} mindkét nyelven beszélt. Délafrika legnagyobb részében értenek angolul, de a vidéken a búr farmerek megtartották népies nyelvüket. Az 1925. évi 8 T. C. az afrikai nyelvet (kapholland, v. búr nyelvet) hivatalos nyelvnek ismeri el, s azóta az Unióban az összes kormányrendeletet angol és afrikai nyelven publikálják. Közhivatalokba való kinevezéshez mindkét nyelv ismerete szükséges.

IV. Délafrika egyetemei.

A geográfusok által Délafrikának nevezett 3 millió négyszögkilométernyi földrészben *egyetemek* csakis az *Unio* néven egyesült *négy államban vannak*, tehát a legnagyobb és legműveltebb államalakulatban, amelynek 1.222,000 km² területén a 6 millió feketén kívül csaknem 2 millió fehér lélek él.

Az *Unionnak* szervezetiileg *négy egyeteme* van, ú. m. I. *Cape-Town* (Kaapectad), II. *Stellenbosch*, III. *Witwatersrand* (Johannesburg) és IV. a *Délafrikai Egyetem*.

Ez utóbbi negyedik egyetem székhelyei: *Bloemfontein*, *Wellington*, *Grahamstown*, *Pietermaritzburg* és *Potchefstroom*. Az *Unio* *négy egyeteme* tehát 9 városban székel. Közülök három a Fokföldön, a Cape-félszigeten közel van egymáshoz, nevezetesen a fokvárosi, stellenboschi és wellingtoni egyetem; a többi azonban messze esik innét, például a pretoriai egyetem több mint 1600 kilométer távolságra. Mind ezek a négy állam óriási területein úgy vannak szétosztva, hogy minden államnak van legalább egy egyeteme.

Vegyük sorra államok szerint ezen egyetemeket.

1. University of Cape Town (Kaapectad). (I.)

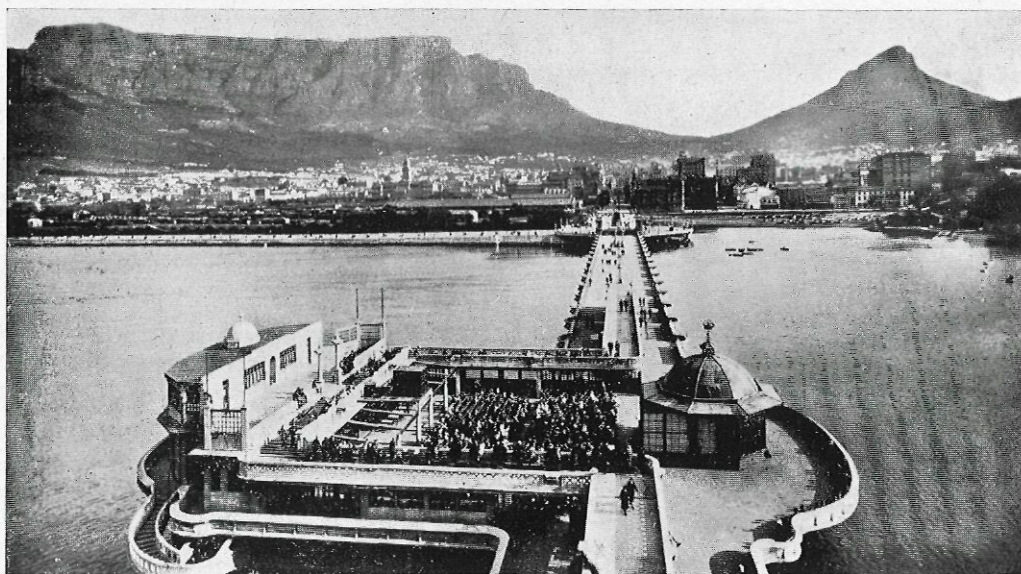
A délafrikai *Fokváros* az Unióban egyesült négy államnak legiszlatív fővárosa, ahol a parlament ülésezik, s egyben a Jóreménység fokáról „*Cape of Good Hope*“ néven ismert régi államnak is a főhelye. Nagyságra Johannesburg után a második város, amelynek az egyik adat szerint 113,027 fehér, 101,336 színes, összesen 214,363 lakosa, a másik adat szerint 126,709 fehér, 98,649 színes, összesen 225,358 lakosa van. A város a Cape félsziget északi részén, a Table-Bay védett öblének peremén épült. Felette emelkedik a *Táblás hegy* (Table Mountain) 1194 méter magas lapos háta, amelynek északi elszakított részlete, mint tanú hegy, szabadon emelkedik ki az Atlanti Óceán peremén, és 727 méteres kúpja az *Oroszlán fej* (Lion's Head) nevet viseli. A tenger öble a francia Rivierára emlékeztet. A 7. ábra

a tenger öbölbe épített sétatéri Vigadó tornyából tekintve képet nyújt a város körvonalairól.

A tengerparti „The Pier vagy Promenade Pier“ nevű Vigadóból kilépve, az Adderley Street főutcán a *Városi botanikus kertbe* jutunk, amelynek peremén az egyetem régi épületei helyezkednek. A geológiai kongresszus első szállása is ott volt, a botanikus kerttel párhuzamos *Queen Victoria Street* utcai régi épületben, amelyben a *jogi kar* működött.

A felsőbb oktatás legrégibb nyomai Délafrikában ehhez az egyetemhez fűződnek. Itt *alapították* meg az angol telepesek 1829-ben a *délafrikai kollégiumot*, amelyet a parlament 1873-ban egyetemi rangra emelt és *University of the Cape of Good Hope* néven nevezett el. Majd 1918-ban tisztázták ezen régi egyetemnek, s az újonnan alapított délafrikai egyetemnek jogi helyzetét.

Jelenleg 8. fakultása van, úgymint 1. bölcséleti, 2. természettudományi, 3.

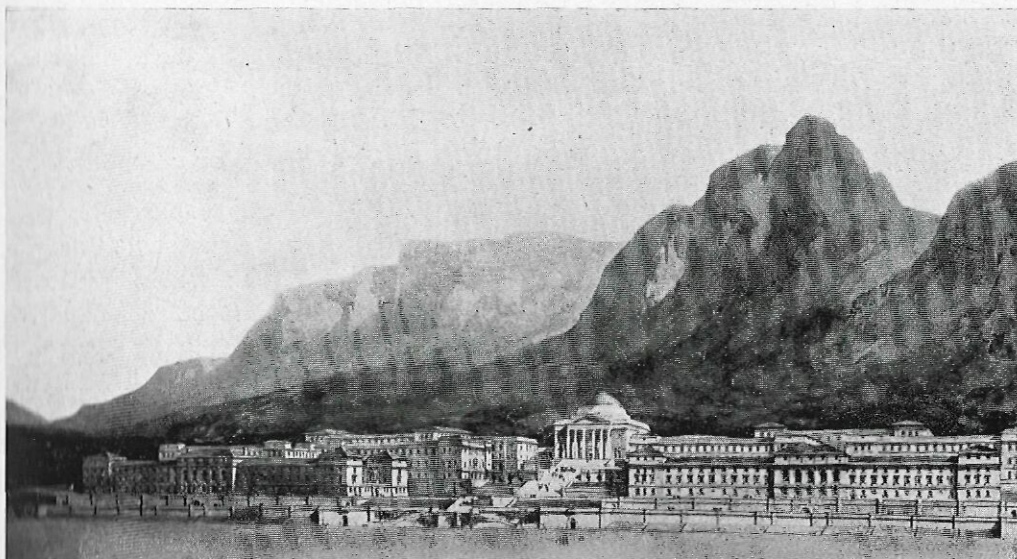
7. ábra. Fokváros (Cape Town, Kaapstad) tengerparti vigadója, háttérben a Táblás hegység 1194 m. magas háta, és az Oroszlánfej 727 m. tanúhegye. (Promenade Pier, Table Mountain and Lion's Head).

mérnöki szak, 4. jogtudomány, 5. orvosi tudományok, 6. neveléstan, 7. kereskedelem és 8. zenei szak. Mind a nyolc fakultásnak külön-külön dékánja van a tanárok köréből. Ezen fakultások közül a zenei szakot csak 1922-ben csatolták az egyetemhez, amiáltal az egyetem a délafrikai zenei kollégium épületét és felszerelését is megkapta. 1925-ben ugyancsak az egyetemhez csatolták a szépművészeti iskolát is, amely tárgyat ma már szintén az egyetem tanít, de külön igazgató vezetése alatt. Hasonlóképpen külön direktora van az *afrikai népek és nyelvek iskolájának*, amelyben BARNARD professzor vezetésével számos fiatal tudós tanulmányozza a benszülöttek nyelvét és néprajzát. Ezen u. n. iskolák megfelelnek a mi egyetemeinken levő intézeteknek.

Az egyetem által kiállított oklevelek alapján pl. a végzett jogászt beiktatják az ügyvédi kamarákba, nemcsak az Unio államai területén, hanem Dél-Rhodéziában is. Az orvosi fokozatok alapján elnyert diplomával ugyancsak működhetnek a fiatal orvosok egész Délafrikában. Az orvosi karon nagy súlyt helyeznek a bakteriológiai

kutatásokra, ahol a délafrikai ragályos betegségek okozóit iparkodnak földeríteni, pl. ujabban a vizekben élő *Bilharzia haematobia* veszedelmes hatását iparkodnak mérsékelni. Az egyetem régi épületei a városban vannak, így 1. a központi, jogi és kereskedelmi fakultás a Queen Victoria Street utcában; 2. az orvosi és mérnöki fakultás az Orange—Street utcában 3. a szépművészetek és architektúra székhelye az Annandale Streeten; míg 4. a zenei fakultás a rosenbanki „Strubenholm” kies helyén emelkedik, a várostól távol Wynberg határában.

Az 1923—1929. évek között felépítették az egyetem új palotáit, és pedig a a várostól távoleső kies erdőségben. Fokvárostól délre 7 kilométernyi távolságban a Cape Peninsula védett helyén, a Táblás hegység ormai alatt van ez a hely, *Kirstenbosch* község határában, ahol az u. n. *Groote Schuur* (Nagy Csűr) nevű vadregényes sziklák alatt a nagy CECIL JOHN RHODES emlékművét már 1912-ben felállították. Itt sorakoznak azok a nagyarányú paloták, amelyekhez hasonló, tágas és egészséges épületeket csak ritkán látunk. Amikor a Jóreménység fokához tett geológia

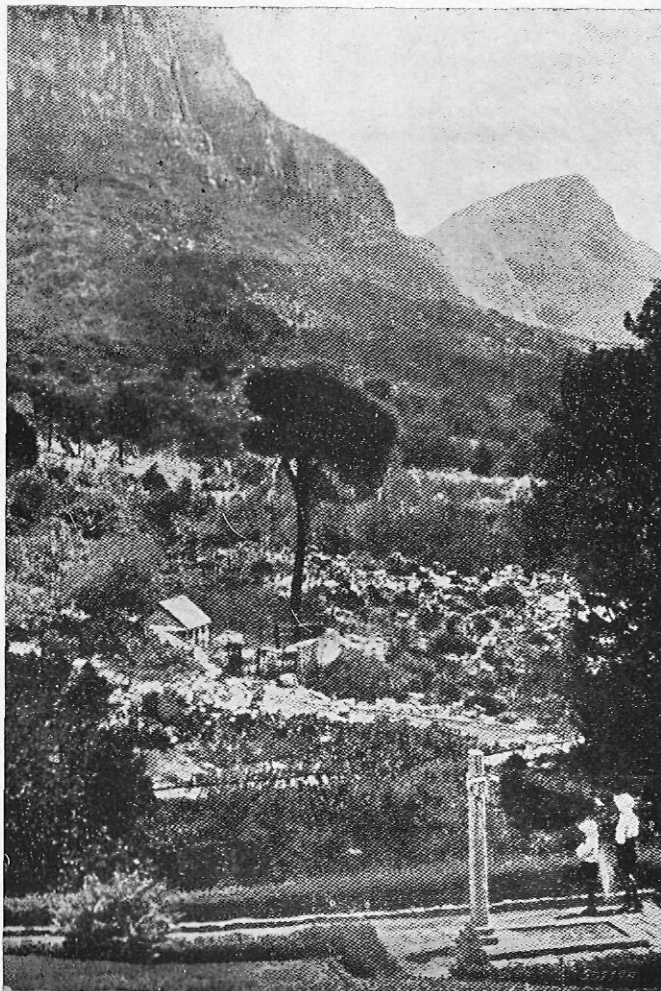

8. ábra. A fokvárosi 100 éves egyetem új palotája, Kirstenbosch község határában, a Táblás hegység alatt.

kirándulásból visszatértünk, 1929. július 16-án délután 5 órakor az egyetem tanácsa, *Close R. W.* rektorral az élén, itt fogadta a geológusokat.

Megtekintettük a központi nagy palotát, amely egyszerű, de monumentális épület. Kőoszlopait az olaszországi Carrara márványbányái szállították. Amikor csodálkoztam *Joung A.* geológus professzor kartársam előtt, hogy miért szállítanak európai márványt, holott Délafrikának is vannak szép márványai, azt a választ kaptam, hogy olcsóbb 8000 km.-es tengeri úton a szállítás, mint Délafrikából 800 km.-es vasúti fuvar. Különben is a gazdag állam a tudomány büszke várába a legszebb anyagot kívánta beépíteni. Az épületek összes költsége 1.250.000 font, vagyis 35 millió pengő volt. A központi palota képét a 8. ábra mutatja. A főépület mellett az intézetek apróbb épületei külön-külön állnak, így az anatómiai, fiziológiai intézet, a természetrajzi épületek, amelyek között az ásvány-földtannak külön hajléka van. Bár a földtani tanterem csak 70—80 hallgató számára van berendezve, az intézet mégis számos helyiséget tartalmaz a múzeum számára, a

csiszolatok, preparáló felszerelések és a gyakorlatok megkönnyítése céljából. A tanterembe nyíló előkészítő helyiségben a fogason lóg Young tanár fekete talárja és kalpagja, amelyet utcai ruhára is felhúzhat, s ezáltal előadásának komoly méltóságot ad. Ez rendkívül célszerű szokás, mert a tanárnak nem kell arra vigyázni, hogy milyen ruhában tartsa az előadást. A délafrikai tanárok, akár egyetemi helyiségben, akár saját kertes házukban laknak, a városok belső részeiben sokszor megfordulnak, s e célból csaknem minden tanár autón utazik. Autójukat azonban maguk vezetik, s maguk tisztogatják, ami miatt ruhájuk gyakran elpiszkolódik.

9. ábra. A fokvárosi egyetem botanikus kertje, Kirstenbosch község határában, a Táblás hegység lejtőjén.

Külön épületekben vannak az *internátusok*, amelyekben 200 férfi és 200 hölgy hallgató tartózkodik. A jövő évben a telep közelében 800 ágyas nyilvános kórház építésébe kezdenek, hogy az orvostan hallgatóknak a kórházak kedvéért ne kelljen a városban lakniok.

Az *új egyetem* tőszomszédságában, *Kirstenbosch* határában már jó előre 1913 július havában megkezdették a *botanikus kert* alapítását, körülbelül 200 holdnyi területen, amelyet azután 1922-ben 340 holdnyira növesztettek, azért hogy úgy a flóra, mint a fauna természetes alakjait megóvhassák. A botanikus kert neve:

„National Botanic Gardens, Kirstenbosch“, amelynek távlati képét a 9. ábra mutatja. Úgy ezen kertnek, mint a hozzátozó ősafrikai flórát őrző u. n. „Karoo-kertnek“ legfőbb felügyeletét az egyetem botanikus tanára látja el.

A fokvárosi egyetem tanárainak száma jelenleg 45, akik 145 lektor és asszisztens segítségével 1770 hallgatót tanítanak a 8 karon. Az egyetem múlt évi költségvetése 172,000 font körül mozgott, ami 4.820,000 pengőnek felel meg.

Megemlítem még, hogy *Fokvárosban* egy nagy arányú *obszervatórium* is van, ahol a csillagászzal és meteorológiával foglalkozó tudósok az egyetemi hallgatókat is szívesen oktatják. Ugyanitt, a városháza közelében egy nagyarányú *technikai kollégium* van, csaknem 4000 tanulóval, $\frac{2}{3}$ részben fiú, $\frac{1}{3}$ -ad részben leánynövendővel, akiket különböző technikai és kereskedelmi pályákra képeznek. Mindemez iskolákba csakis fehérszínű tanulókat vesznek fel, a feketék semmiféle magasabb iskolába nem járhatnak.

2. University of Stellenbosch. (II.)

Ezt a Fokvárostól keletre 40 km-re fekvő kis várost S. VAN DER STEL alapította 1680-ban, nevét róla és feleségének Bosch leány nevéből állították össze. Az alig 8000 lakosú városkának 1866-ban alapított gimnáziuma 1874-ben bölcsészeti kart kapott és 1887-ben Viktória királynéről „*Viktoria kollégium*“-nak nevezték el. 1918-ban a kormány egyetemi rangra emelte és 1. bölcséleti, 2. természettudományi, 3. mezőgazdasági, 4. jogtudományi, 5. teológiai, 6. neveléstani és 7. kereskedelmi fakultásokat szervezve egyetemi diplomák kiállításával is felruházta. A bölcsészeti fakultáson a bantu nyelvek tanszékét is felállították. Ezen egyetem *különlegessége* a *mezőgazdasági kar*, amely a jövődöbeli farmerek és mezőgazdasági tanítók képezésével foglalkozik. Ennek támogatásául a természettudományi karon állattenyésztést is tanítanak. 1926-ban hozzácsatolták az *Elsenburg-mezőgazdasági kollégiumot* is, s a kormány az 1926. évi 45. törvénycikk alapján felruházta az összes mezőgazdasági ismeretek tanításával. Az „*Elsenburg—Stellenbosch*“ egyetem e szerint a *mezőgazdasági legfelsőbb tudományok székhelye*, s 1923 óta kutatásait 2 nyelvű tudományos folyóiratban közli, amelynek címe: „*Annals of the University of Stellenbosch—Annale van die Universiteit van Stellenbosch*“. Az egyetem tanári kara az Unio különböző városaiban ismeretterjesztő előadásokat is rendez, sőt a külföldi tudósokat is bekapcsolja munkakörébe. Így Hollandiából Dr. LORSY, Zürichből PROF. SCHROETER 1926-ban előadásokat tartottak.

A hírneves KAISER ERICH, müncheni tanár, aki a volt német gyarmatok geológiai monografiáját, mint világháborúbéli fogoly-geológus, az Unio számára elkészítette a stellenboschi egyetem meghívására 1927-ben előadásokat tartott; 1928-ban a hamburgi Meinhof professzor, és a new-yorki Russel J. professzor tartottak itt előadásokat.

A *Stellenbosch—Elsenburg* egyetemnek 1927-ben 38 tanára, 50 lektora s tanítója volt 1076 hallgatóval, 1928-ban már 40 professzora és 54 segédtanítója, amikor a hallgatók száma 1153-ra emelkedett, s ezek közül 536 bennlakó növendék volt. Költségvetése 1927-ben 78.291 fontra rugott.

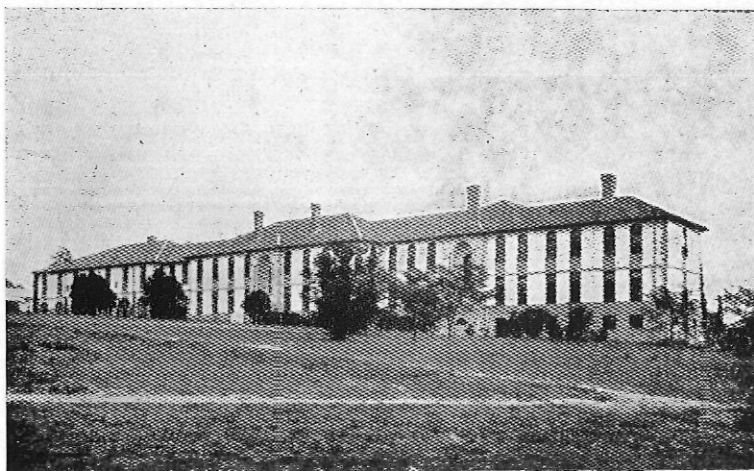
3. Huguenot University College, Wellington.

Szervezetileg tulajdonképen a *Délafrikai Egyetem tartozéka*, minthogy azonban Fokföldön a két előbbi egyetem szomszédságában van, azért a geográfiai sorrend

ben előbb ismertetem, mint anyaegyetemét. Fokvárostól északra 65 km távolságban a termékeny Drakenstein völgyben fekszik a kis városka, amelynek alig 5 ezer lakosa van. Wellington főiskoláját 1874-ben ANDREW MURRAY lelkész alapította hugenotta szeminárium gyanánt. Az állam 1907-ben női kollégiummá alakította, azzal a joggal, hogy korlátolt számban fiúkat is felvehet. Az 1918. ápr. 2. törvény-cikk szerint a Délafrikai Egyetem egyik kollégiuma, s az egyetem elnevezést használhatja. 1920 óta megnyitotta kapuit azon férfihallgatók számára is, akik a wellingtoni kerületből származnak. A hallgatókat előkészítik a délafrikai egyetem mind a négy fokozatára, s a középiskolai tanári vizsgákra. A kollégium kertészeti diplomákat is ad. A kis egyetemnek alig 100 hallgatója van.

4. Rhodes University College, Grahamstown.

A keleti fokföldi tartomány székhelye Grahamstown, amely városkát 1812-ben GRAHAM ezredes alapított Port-Elizabeth kikötőtől keleti irányban 170 km távolságra.

10. ábra. A „Rhodes University College” új épületei, Grahamstown városban.

A múlt században évtizedeken át a kaffirokkal való harcok színtere volt. A város a tengerparttól kissé északra, már a parti terraszon, 532 m. magasságban fekszik, ahonnan a vasút Port-Alfréd tengeri fürdő városkába is elvezet. 15,000 lakosa feles számban fehér és fekete. *Délafrika egyik legműveltebb városkája.* Régi iskoláját: a *Szent András kollégiumot* 1904-ben egyetemi rangra emelték, amikor is a RHODES tröszt az új építkezésekhez 50,000 font sterlinggel járult. A város gazdagabb polgárai 10,000 fonttal, A. BEIT 25,000 fonttal és a DE BEERS gyémántbánya 5000 fonttal járultak hozzá az építkezésekhez. A 10. ábra az egyetem egyik új épületét mutatja. Készen vannak a fizikai és kémiai intézetek, továbbá a bölcsészeti, szépművészeti épületek. A kollégiumban külön épületekben laknak a férfi és nő hallgatók. Számuk 500 körül van.

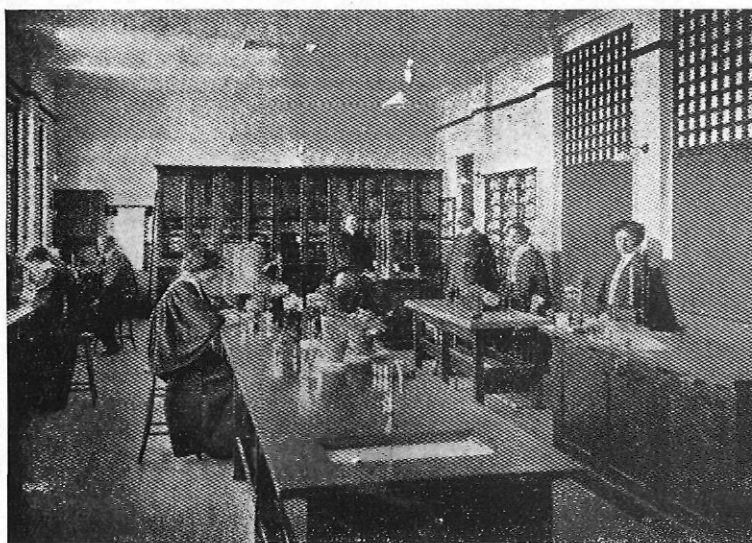
A grahamstowni egyetem ugyancsak a Délafrikai Egyetemnek 19. 8-ban felállított szervezetéhez tartozik. Az egyetemi fokozatok elnyeréséhez szükséges tárgyak közül tanítják a bölcsészeti és természettudományokat, továbbá a kereskedelmi és mezőgazdasági ismereteket. A múlt évben megnyílt benne az orvosi fakultás első éves, továbbá a földmérési fakultás első és második éves tanfolyama. A hallgatók az alapítványokból a múlt évben 3000 font ösztöndíjban részesültek.

5. Grey University College, Bloemfontein.

Az Oranje szabad állam (Orange Free State) fővárosa *Bloemfontein*, amely Délafrika fennsíkján 1355 m. t. f. magasságban fekszik. 45,000 lakosa feles számban oszlik meg a fehérek és feketék között. Amikor a négy állam Unióban egyesült, fővárosi jellegének elismeréséül, az Unio *legfelsőbb bíróságát kapta*, amely ma is itt székel. Rendkívül élénk kereskedelmi központ, a marha és kukorica szállítások vasúti gócpontja.

Központi fekvése és egészséges klímája miatt számos gazdag polgár keresi fel, amiért is évről-évre gyorsan fejlődik. Közép és szakiskolái magas színvonalon állanak, több mint 250 tanító foglalkozik a 4000 tanuló közép és szakiskolai képezésével.

Főiskoláját G. GREY 1855-ben alapította, de csak 1907-ben kapta meg egyetemi szervezetét. Az 1910-ben befejezett új egyetem a várostól nyugatra 5 km. távolságban

11. ábra. A bloemfonteini „Grey University College” fizikai intézetének laboratóriuma.

200 holdnyi területen épült. Természettudományi intézetei külön pavillonokban vannak elhelyezve. A 11. ábra a fizikai intézet laboratóriumát mutatja.

Egyeteme az 1918-ban alapított *Délafrikai Egyetem* szervezetéhez tartozik, s munkarendje magában foglalja a vizsgálatokra való szokásos előkészítést, a hit-tudományi, neveléstani, irodalmi, jogi szakokból, továbbá az orvosi, mérnöki, mező-gazdasági és kereskedelmi szakokra való előkészítést. A kollégium nagyon előnyös helyzetben van a fizikai, kémiai, botanikai, zoológiai és geológiai oktatás terén, mert a hallgatók rendelkezésére állanak Oranje szabad állam múzeumai, zoológiai és botanikai kertjei, azonkívül Basuto-land néprajzi tárgyai.

Az egyetem hallgatóinak száma a múlt évben 400 körül volt, azonban a folyamatban levő építkezések, internátusok rövidesen növelni fogják a hallgatók számát.

6. Potchefstroom University College.

Potchefstroom 1839-ben alapított városka, amely már Transzválban fekszik, s a köztársaság régebbi történetében jelentős szerepe volt. Ugyancsak a délafrikai

fennsíkron 1330 m. magasságban épült, 14,000 lakossal. Ez a búr városka arról is nevezetes, hogy *jóval több benne a fehér mint a fekete ember*, amivel kevés afrikai város dicsekedhetik.

Egyeteme a református egyház *teológiai iskolájából* fejlődött ki, amelyet 1869 nov. 29-én a fokföldi *Burghersdorp*-ban alapítottak. Ez az iskola „*Theologiese School van de Gereformeerde Kerk*” néven működött 1905-ig, amikor február havában irodalmi szakosztályával együtt Potchefstroomba helyezték át. 1919-ben a két szakosztály egymástól elvált s azóta az irodalmi szakosztály főiskolai rangra emelkedett. 1921-ben a parlament törvénycikkkel egyetemnek minősítette, s jul. 6-án a Délafrikai Egyetem szervezetébe illesztette. Az egyetemi kollegium előkészítói hallgatóit a dél-afrikai egyetemi fokozatokra, továbbá a transzváli tanítók vizsgáira és a mezőgazdasági felső fokozatokra. A hallgatók száma 200 körül váltakozik.

7. University of the Witwatersrand. (III.)

Az Unió harmadik önálló egyeteme a witwatersrandi egyetem, Dél-afrika legnagyobb városában, Johannesburgban székel. A város keletkezése mesébe illik. Ugyanis 1886 szeptember havában 2 búr polgár turzási jogot kért aranyércekre azon a kősvatagon, ahol most a város fekszik. A polgárok csodálatos szép és gazdag aranyérceket tártak fel, aminek híre terjedt, úgy hogy 1886 karácsony táján már 3000 kincskutató terelődött össze. A bádofedelű viskókból csakhamar város keletkezett, s amikor a köztársaság kormánya látta a gyors föllendülést, elébe vágott a rendetlen építkezésnek, s nagy vonalakban megszabta az utcák irányát. Ennek köszönhetjük, hogy *Johannesburg* ma nagyarányú, s *rendezett világ-város* képét mutatja.

A város az Atlanti és Indiai Oceán vízválasztóján 1750 m magasságban, igen egészséges hegyi klíma alatt fekszik. A tavaszi szélviharok azonban a közeli aranybányák finom fehér porát reá zudítják a városra, s ilyenkor kellemetlen porfelhő lepi el a vidéket. Ugyanis Johannesburgtól keletre és nyugatra 37 aranybánya sorakozik, amelyek górcain hegymagasságra emelkedik a mélyből kiemelt s zúzott törmelék. Az *aranybányászkodás óriási forgalmat biztosít* a városnak, mert a mélybányászkodáshoz szükséges felszerelés, az ezer meg ezer munkás élelmezése, több száz nagy vállalatot mozgósít. Az Unió kormányának egyik legfőbb jövedelmét ez az aranybányászkodás adja, mert pl. a múlt évben 43 millió font értékű aranyat termelt a Witwatersrand, míg a kimberlyi gyémántbányászat csak 9 millió font értékű gyémántot produkált. Ezzel kapcsolatban csupán azt említem meg hogy az *Unio bányakincsei* a múlt évben *66 millió font értékkel vezettek az összes más értékek fölött*, utána a mezőgazdaság összértékben 60 millió font értékű terményt produkált.

Johannesburg lakosainak a száma az egyik hivatalos adat szerint 168.545 fehér 132,685 fekete, a másik újabb kimutatás 170,543 fehér és 140,00 fekete lélekről számol be, tehát összlakossága háromszázezren felül van.

Egyeteme a *kimberlyi bányászati iskolából* fejlődött ki, amelyet 1903-ban *Johannesburgba* helyeztek át, s itt a Transzváli Technikai Intézet nevet kapta; 1906-ban egyetemi rangra emelkedett és 1908-ban átvette a Pretóriában székelő bölcsészeti és természettudományi osztályokat is, de ezeket később visszaadta a Délafrikai Egyetem pretóriai fakultásainak. 1916-ban újból megalkották a nevezett fakultásokat, míglen az 1922 márciusi törvénycikk alapján Witwatersrandi Egyetem néven teljesen *önálló egyetemmé* lépett elő.

A *witwatersrandi* egyetemnek a következő *fakultásai* vannak: 1. a bölcsészeti kar, amely magába foglalja a szokásos tárgyakon kívül a bantu négekről való tudományt és a zenét is, 2. a természettudományi kar, 3. az orvosi kar, amelyben benne van a fogászat is, 4. a kereskedelmi, 5. a mérnöki és bányamérnöki kar, amely magába foglalja a kulturmérnöki, vegyészmérnöki s építészeti tudományokat, azonkívül az elektrotechnikai, mechanikai, metallurgiai és bányászati ismereteket és végül 6. a jogi, s bányajogi fakultás.

Ez az egyetem igen becses kutató munkát végez a bennszülöttek tanulmányozása terén is és pedig úgy a nyelvészet, antropologia, mint a bennszülöttek törvényei és közigazgatása terén.

Az *egyetem új épületei* a város belsejétől 4 km távolságban a *Milner Parkban* mintegy 50 holdnyi területen körülbelül 500.000 font költséggel készültek. Az orvosi klinikák a városhoz közelebb eső ú. n. Hospitalhillen vannak, s a „South African Institute for Medical Research” intézetet is magukban foglalják. A két szárnyú épület monumentális tornyával impozáns látványt nyújt. Ez az intézmény különösen a „Miners Phtisis” betegség leküzdésével foglalkozik, amely betegség az aranyzuzóművek finom porának a belehelésétől származik, amelytől a bánya- és kohómunkások súlyos tüdőbetegséget kapnak. A fogászati klinika a város belsejében van.

A *witwatersrandi* egyetem kancellárja ARTHUR Connaughti herceg, alkancellárja HOFMEYR J. H., rektora HOERNLÉ R. F. professzor. A geológiai kongresszus tagjait 1929 júl. 26-án, az egyetemi palotában, a rektor fogadta, s az épülő intézeteket bemutatta. Az intézetek felszerelése még nem tökéletes, s ezért az egyetemi tanács a város gazdag polgáraihoz fordult, hogy adományaikkal támogassák az egyetemet. Azonban a hatalmas vagyonokkal rendelkező polgárok nem igen hajlandók az egyetem számára áldozni, s így az új egyetem felszerelése itt is csak a kormányra vár, akárcsak nálunk Európában.

Az egyetem hallgatóinak száma 1927-ben 1362 volt, de már az 1928. évben 1469 hallgató iratkozott be, akik közül 1429 le is vizsgázott. A hallgatók közül 1018 férfi, 451 nő volt. A hallgatók száma a következőképen oszlott meg: 1. a bölcsészeti karon 529, 2. a természettudományi karon 132, 3. az orvostudományi karon 255, 4. a kereskedelmi szakon 202, 5. a mérnöki és bányamérnöki karon 266, s végül 6. a jogi karon 45. Az egyetem költségvetése 1927-ben 162.347 fontra rugott, s a különböző alapokból 8105 fonttal támogatták a hallgatókat.

Megemlítem még, hogy a Milner Parkban épült pompás egyetemi telep közelében gyönyörű állatkert is van, amelynek 100 holdas parkjában több mint 2000 állat látható.

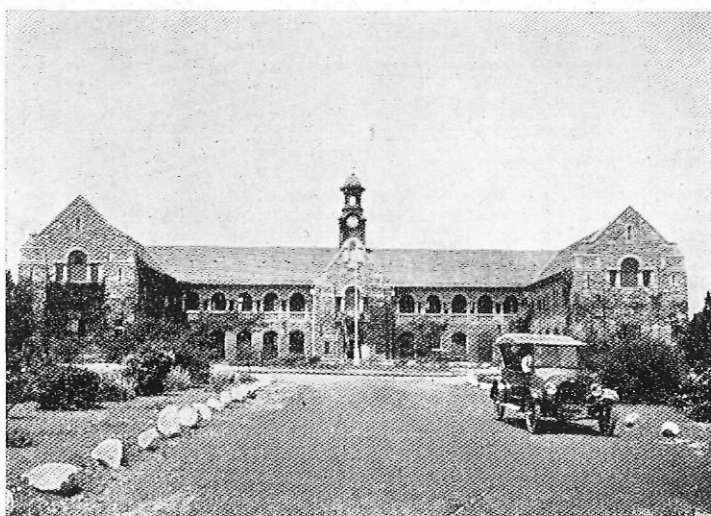
8. Transvaal University College, Pretoria.

Transzvál államnak, s egyúttal az Uniónak is adminisztratív fővárosa *Pretoria*. A várost 1855-ben PRETORIUS MART. W., a délafrikai köztársaság első elnöke alapította, azonban csak lassan fejlődött, mert még 1890-ben is csak 6000 lakosa volt. Az Unió megalakulásakor, 1910-ben fővárosi rangra emelkedvén, azóta gyorsabban fejlődik. A város magasra emelkedő hegykoszorú között teknőszerű mélyedésben fekszik, főtemplomának küszöbe 1365 m magasságban van az Indiai Óceán szintje fölött. Legszebb épülete, a város szélén emelkedő hegy lejtőjén épült 1910—1913 között, 1,180.000 font költséggel Ez az „Union Gouvernement Buildings” amelynek

impozáns palotájában székel a minisztérium, s több mint 1000 hivatalnok számára van benne hely. Ez a remek, hosszan nyúló palota, közepén beugró amfiteátrummal, kétségtelenül egész Délafrikának legnagyobb arányú épülete. A belvárosból külön villamos vasút vezet ide, azonban csak reggeltől délután 4 óráig közlekedik, a hivatalnokok oda- és visszaszállítása idején.

Maga a város nem nagy, az egyik adat szerint 42.465 fehér és 25.359 fekete lakossal; a másik adat szerint ma már az elővárosokkal együtt 85.000 lakosa van. Kertváros részei rohamosan épülnek. Egyetemét 1908-ban még a Transzváli kormány alapította a jogi, bölcsészeti és természettudományi fakultásokkal. 1910-ben a kormány az utolsó transzváli képviselőház javaslatára 100.000 font költséggel mezőgazdasági kart létesített benne.

Ezután fokozatosan szervezték a többi karokat is. Így 1918-ban a teológiát,

12. ábra. A „Transvaal University College” új palotája, Pretoria főváros keleti magaslátán.

1919-ben a közigazgatást, 1920-ban 150.000 font költséggel az állatorvosi fakultást s végül 1923-ban a zeneművészetet.

A *mezőgazdasági fakultás* négy éves tanfolyam, amely előkészíti a hallgatókat a mezőgazdaságnak Délafrikában művelt fajtáira, állattenyésztésre, tejgazdaságra és kertészetre. Tanulnak itt agronomiát, botanikát s mezőgazdasági mérnöki ismereteket.

Az *állatorvosi kar* kapcsolatban van az állami kutató laboratóriummal és öt éves tanfolyamból áll. Különös gondot fordítanak az állatok tropikus betegségeinek tanulmányozására.

Az *egyetemi telep* a várostól kelet felé emelkedő *hegy lejtőn* létesült, éppen az ellenkező oldalon, mint az Union Buildings. A két nagy épületcsoport között mélyedő völgyületben fekszik a város, úgy hogy a kies város fölött a két lejtőn a kormány palotája farkasszemet néz az egyetemmel. Az egyetem központi épületét a 12. ábra mutatja. Ezen délafrikai stílusban épült palota előtt igen szép árnyas kert terül el. Itt fogadta a geológiai kongresszus tagjait 1929 aug. 5 én Du Torr A. E. fiatal rektor, ifjú feleségével. A fogadás itt is, mint általában Délafrika minden városában, a szabad ég alatt volt, mert rendszerint a tél folyamán eső nem igen van s így nem kell félni a zivataroktól. A messzeterjedő park különböző részeiben sétál-

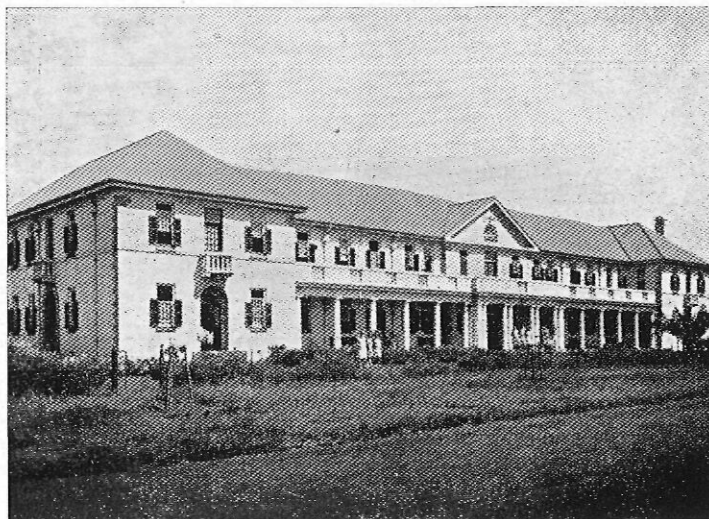
gató társaság megtekintette az őket érdeklő intézeteket, majd délután 5 órakor a főépület előtt rendezett hangversenyt hallgatta meg.

Du Torr A. E., fiatal rektora a fiatal egyetemnek, francia eredetű délafrikai család leszármazottja. Délafrikában igen sok Du Torr nevű tudós van, a többek között a kimberleyi gyémántbányák egyik tulajdonosa ugyancsak Du Torr, aki Dél-afrika geológiai monografiáját a kongresszus tagjai számára megírta.

A rektor és felesége, a legelőkelőbb pretoriai urak és hölgyek társaságában, különös vendégszeretettel fogadta a geológusokat, s HALL főtitkár úr ajánlata révén a magyar hölgyekkel igen szívesen társalgott. SZÁDECZKY kollégámnak s nekem azonban szokatlanak tűnt fel, hogy egy ilyen fiatal ember a rektora a főváros egyetemének!

Az egyetem új telepén internátusok is vannak úgy a fiuk, mint a leányok részére. A 13. ábra a női internátus képét mutatja.

A bejáró hallgatók ezidőszerint még a város belsejében levő régi épületekben

13. ábra. A „Transvaal University College“ női internátusa Pretoria főváros új egyetemi telepén.

tanulnak. A geológiai kongresszus főhadi-szállása is a város közepén, a Vermeulen Street-utcában levő régi egyetemi épületben volt.

A pretoriai egyetemnek jelenleg 45 tanárja, 55 segédtanárja, lektora és 850 hallgatója van. Költségvetése 56.000 font körül mozog, s a múlt évben 1285 font ösztöndíjjal támogatták hallgatóikat. Pretoriában hatalmas zoológiai kert, továbbá egy régi és egy új nemzeti múzeum is rendelkezésére áll a hallgatóknak.

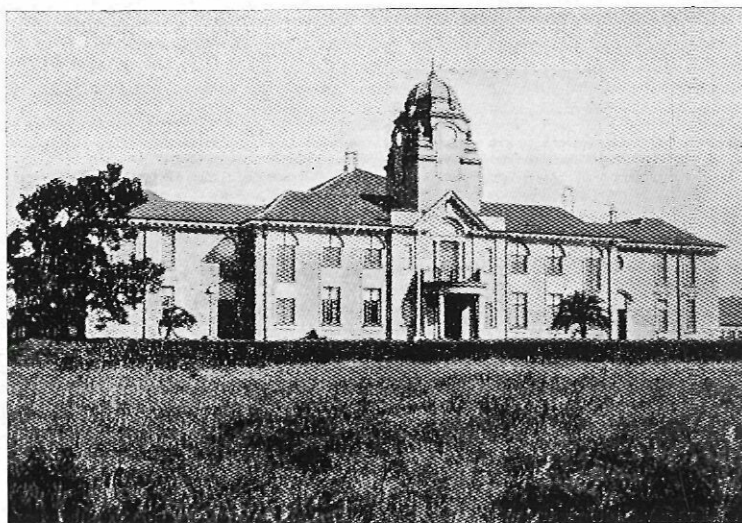
9. Natal University College, Pietermaritzburg.

Az Unio négy állama közül Natal a legkisebb, mert még ha Zulu-landot hozzávesszük, még így is csak egy harmada Transzválnak. Minthogy azonban tagja az államszövetségnek, fővárosának *Pietermaritzburgnak* is jutott egyetem. A város halmos vidéken, 660 m magasságban épült, s a legújabb adatok szerint benne 19.303 európai, 14.583 zulu és 7537 ázsia-indiai lakos él. A mellékelt egyetemi kimutatásban még az 1927. évi adatok szerepelnek. Nevét PIETER REEF búr vezérről kapta, aki 1839-ben DINGAAN zulu királlyal véres ütközetet vívott.

Egyetemét a natali parlament 1909-ben alapította, eleinte a városházán működött, míglen az új épület 1912-ben el nem készült. Az egyetemi palota a városon kívül Scotsville határában van, s 60.000 font költséggel létesült. A város alatt folyik az Umsindusi patak, amelynek mentén parkok terülnek el. Botanikus kertjének flórája, kedvezőtlen klímája miatt, nem oly szép, mint például Durban kikötővárosé. A pietermaritzburgi egyetem új épületét a 14. ábra mutatja. Az egyetemen úgy a fiú, mint a nőhallgatók számára internátus is van. Egyeteme szoros kapcsolatban van a Durban Technikai Kollégiummal, amelynek hallgatói az egyetemi szigorlatokat Pietermaritzburgban teszik. Durban Délafrikának nagyságra 3-ik városa, 180.000 lakossal, nagyszerű kikötőjében egész éven át tengeri fürdőzők szórakoznak. A búrok szerint a világ legszebb városa.

University of South Africa. (VI.)

Mindezek az egyetemek — az I., II. és III. kivételével — a *Délafrikai Egyetem* szervezetébe tartoznak. Ez az egyetemi szervezet a *Jóreménység-foki Egyetemnek*

14. ábra. A „Natal University College” új palotája, Pietermaritzburg kertvárosában.

a törvényes utóda és 1918 április 2-án alakult. Magában foglalja 1. a bloemfonteini, 2. wellingtoni, 3. grahamstowni, 4. pretóriai, 5. pietermaritzburgi és 6. a potchefstroomi kollégiumokat. Minden egyes kollégiumnak van kormányzó tanácsa, amely felelős az igazgatásért; a kollégium szenátusa ellenőrzi a tanulmányokat, s főképpen a kari professzorokból áll. Az ügykezelést a rektor a tanácsjegyző segítségével végzi.

Az egész délafrikai egyetem fölött áll a tanács, amelynek 8 tagját az Unio kormányzó generálisa nevezi ki, 4 tagját a tanácsülés választja. A törvényhozás a következő bizottságokat szervezte:

1. *Felvételi vizsgák bizottsága.* Tagjai a I. capetowni, II. stellenboschi, III. witwatersrandi, IV. délafrikai egyetem képviselői, továbbá az Unio tankerületeinek főigazgatói, s végül a nyilvános és magán középiskolák tanári karának képviselői.

2. *Szakyszerű vizsgálatok bizottsága.* Vezeti az egyetemi fokozatok szigorlatait és a hites ügyvédek záróvizsgáit. Tagjai az egyetemi tanárok.

3. Az alkancellárok bizottsága a négy egyetem alkancellárjaiból áll, s feladata megállapítani a négy egyetem közös tananyagát. A bizottság titkára a cape-towni egyetem tanácsjegyzője.

A DÉLAFRIKAI EGYETEM tisztikara jelenleg a következő: Kancellár: CONNAUGHTI HERCEG őfensége. Alkancellár: BRYAN H. A szenátus feje: DU TOIT A. E. Dékánok: 1. művészet (DINGEMANS G. F.), 2. neveléstan (ADAMSON E.), 3. természettudomány (DREYER T. F.), 4. jog (BURCHELL F. B.), 5. mezőgazdaság (ROSS J. C.), 6. kereskedelem (OLDHAM O.), 7. állatorvosi kar (DU TOIT P. J.), 8. mérnöki kar (CLARK H.). Tanácsjegyző: GRANT C. C. Pretoria. Az egyetemi tanácsülés elnöke: JOHNSON W. S. professzor.

Ha ezek után összegezzük az egyetemek viszonyait, azt látjuk, hogy az Unióban egyesült államnak tk. szervezetileg négy önálló egyeteme van, ú. m. I. *Capetown*, II. *Stellenbosch*, III. *Johannesburg* városokban; és IV. a *Dél-afrikai egyetem*, amely Wellington, Grahamstown, Bloemfontein, Potchefstroom, Pretoria és Pietermaritzburg városokban van szétszórva. A négy egyetem tehát kilenc városban székel, amelyek közül csak kettő nagy város, kétszázezer lakoson felül, ú. m. Cape Town és Johannesburg; a többi 7 kisebb város, mint-hogy maga a főváros: Pretoria is csak 68.000 lakost számlál.

A mellékelt táblázatban az 1927. évi adatok alapján összeállítottam emez egyetemek főbb statisztikai adatait, amikből kitűnik, hogy 1927-ben a kilenc városban elhelyezett négy egyetemen 219 tanár, 463 tanársegéd és lektor 6460 hallgatót tanított. Költségvetésük összesen 591.830 fontra vagyis 16,571.240 pengőre rugott.

A délafrikai egyetemek összehasonlító táblázata 1927-ben

Egyetemi székhely neve	Az állam neve	Városi lakosok száma ⁺		Egyetem alapítási éve	Tanárok száma	Lektorok és asszisztensek száma	Hallgatók száma	Évi költségvetés	
		színes	fehér					font- sterling- ben	pengőben
1. Cape Town (II.)	Cape	101.336	113.027	1829	45	145	1770	172 071	= 4,817.988
2. Stellenbosch (II.)	"	3.610	4.412	1866	38	50	1076	78.291	= 2,192.148
3. Wellington ---	"	2.502	2.851	1874	7	8	99	11.681	= 327.068
4. Grahamstown	"	7.672	7.652	1904	16	21	489	47.779	= 1,337.812
5. Bloemfontein	Orange	23.186	22.037	1855	13	18	400	28.164	= 788.592
6. Potchefstroom	Transvaal	5.176	9.336	1905	10	11	186	15.674	= 438.872
7. Johannesburg (III.)	"	132.685	168.545	1903	36	148	1362	162.347	= 4,545.716
8. Pretoria ---	"	25.359	42.465	1908	43	54	829	55.998	= 1,567.944
9. Pietermaritzburg	Natal	17.668	19.180	1909	11	8	249	19.825	= 555.100
Összesen		319.194	389.505		219	463	6460	591.830	= 16,571.240

Csonkama gyarország egyetemeinek összehasonlító táblázata 1929-ben

1. Budapest, Pázmány Péter tud. egyetem ---	928.996 ⁺	1635	114	208	6058	—	8,039.980
2. Budapest, József-műegyetem --- ---	—	1871	46	105	1595	—	2,123.500
3. Budapest, Közgazdaságtudományi kar ---	—	1920	21	17	1241	—	585.350
4. Szeged, Ferenc József tud. egyetem ---	119.109	1872	62	118	1798	—	3,815.230
5. Debrecen, Tisza István tud. egyetem ---	103.186	1912	47	92	1310	—	3,193.640
6. Pécs, Erzsébet tudomány egyetem ---	47.556	1912	50	76	1377	—	2,997.580
Összesen	1,198.847		340	616	13 379	—	20,755.280

Délafrika egyetemeinek Csonkahazánk egyetemeivel való összehasonlítása — az elűtő viszonyok miatt — nehéz dolog. Hogy minden egyéni véleményt kikapcsoljak, azért csupán a számok rideg világában nyújtom a délafrikai és hazai egyetemek összehasonlító táblázatát. A két táblázat, egymás alá illesztett rovatokban, az 1927—1929. évekből származó hivatalos adatokat tartalmazza. Az egyetemek ügyeivel foglalkozó szakférfiak ezekből az adatokból sok mindenféle kérdésre felvilágosítást nyerhetnek.

* * *

Mielőtt a délafrikai egyetemektől búcsút vennénk, *néhány képet örökítek meg*, amelyek a délafrikaiaknak a magyar viszonyokról való felfogását tükröztetik vissza.

Cape-Town, Johannesburg és Petoria egyetemi tanárai meglehetősen tájékozottak Magyarország viszonyairól és hazánk szomorú feldarabolásáról. Azonban nem anyira az ország megcsonkítása miatt, mint inkább *azért sajnálnak bennünket*, mert hogy *tengeri kikötőnket elvesztítettük* s így a nagy világgal való forgalmunk megszűnt. Érdekes, hogy az 1928. évi kopenhágai geológiai jubileum alkalmával, Dánia természetvizsgáló tudósai is ugyanezt mondták nekünk.

Délafrikába való *utazásunk* alkalmával, a 8100 tonnás „Toledo“ hajón, a 48 geologuson kívül *néhány angol és francia hölgy is volt*, akik feleségemmel sok mindenről beszéltek. Meglepődtek azon, hogy a leánygimnáziumi tanárnő leánykorában, 1912-ben már a Szaharában is utazott. Délafrikába érve, ez előkelő hölgyek hírül vitték ezt az egyetemi köröknek is. Erre a délafrikai női klubok felkérték, hogy ismertesse a magyar viszonyokat a hölgyeknek. *Három kérdés* érdekelte őket, u. m. 1. az *az angol nyelv* szerepe a magyar főiskolákon, 2. a *nők helyzete* a magyar egyetemeken és 3. a *magyar szovjet* 1919. évi pusztításai.

Az 1. kérdés *illusztrálásául* feleségem bemutatta YOLLAND ARTHUR budapesti egyetemi tanár úr 3 kötetes *Angol-Magyar Szótárát*, amelyet az angol hölgyek örömmel forgattak és nézegettek. A 2. kérdésre elmondta, hogy WLASSICS GYULA kultuszminiszter úr már 30 évvel ezelőtt megnyitotta a magyar egyetemek kapuit a leányok számára s jelenleg KLEBELSBERG KUNO gróf miniszter úr a leányokat már a külföldi nagy egyetemekre is kiküldi. A délafrikai hölgyek csodálkoztak a magyar egyetemek emez angolos, modern felfogásán. A 3. kérdéssel, a magyar szovjet 1919. évi pusztításáról, megdöbbenéssel hallgatták a részleteket. Ez különösen érdekelte őket, mert Délafrika kormánya ma már erős kézzel üldözi az orosz agitátorokat, akik India fellázítása után a délafrikai négerek közé is befurakodtak.

A magyar nő elbeszéléseit a délafrikai ujságíró hölgyek a capetowni „The Cape Argus“ 1929. júl. 15-i és a pretoriai „The Pretoria News“ 1929. aug. 1-i számában hasábos cikkben ismertették s ezen cikkeket átvették a búr lapok is. Az ujsághírek nyomán a délafrikai magyar családok is hírt kaptak rólunk s felkerestek bennünket. *Három magyar családdal* találkoztunk, u. m. *Johannesburgban* KRAUSZ bankár úr budapesti születésű nejével, *Capetownban* VADAS kereskedő úrral, akinek üzlete a Cook-iroda mellett van s végül *Walfisbay* kikötőben RÉCSEI LAJOS farmtulajdonos úrral. RÉCSEI úr 30 év óta él Swakopmund német gyarmati városkában, csaknem 100.000 holdas farmját a világháború alatt elkobozták, azonban harmadéve vagyonának nagy részét visszakapta. A múlt évben unokaöccsét: dr. RÉCSEI közgazdasági egyetemet végzett fiatal urat is magához vette, aki hálás szavakkal emlékezett vissza gróf TELEKI PÁL, FELLNER FRIGYES és ifj. LÓCZY LAJOS tanáira. A fiatal magyar ember lelkesedéssel indul új életpályájára. Egyéb-

ként Délafrikában kevés magyar ember fordul meg, az 1927. évből mindössze 6 magyar honost említ a hivatalos kimutatás. A néhány magyar család védelmét a Cape-Townban székelő olasz konzulátus látja el.

V. Délafrika nemzeti parkjai.

Délafrika egyetemlein a természetrajzi tárgyak oktatása magas fokon áll, habár az egyetemeken a muzeális berendezések még kezdetlegesek. Azonban minden egyetemi városnak van kisebb-nagyobb természetrajzi múzeuma, a nagyobb városoknak növénykertje, állatkertje és nagyarányú geológiai múzeuma. Ezekről az illető egyetemek keretében már röviden szoltam.

15. ábra. Antilopok (bushbuck, waterbuck) a Sabi patak partján, a Krueger Nemzeti Park belsejében.

Az összes egyetemek természetrajzi oktatását nagyban fokozzák a nemzeti parkok, amelyekben Délafrika természeti szépségeit, s a régi Afrika növény- és állatvilágát, sőt részben emberfajtaikat is csodálatos szépségében együtt látjuk. A kisebbik a natali, a nagyobbik a transzváli Krueger-park, amely utóbbi a földkerekségnek legnagyobb nemzeti parkja.

A) Natal National Park.

A natali nemzeti park a Basutoland és Natal határán emelkedő Sárkány-hegységben terül el, ahol a kormány Délafrika legvadabb és legmagasabb hegységét jelölte ki a már pusztuló félben levő természeti emlékek védelmére. Itt van a „Magaslatok királya“, azután a „Források hegye“ (Mont-aux-sources 3580 m), amelynek oldalán ered az Indiai Óceánba siető Tugela és az Atlanti Óceán vízterületéhez tartozó Caledon és Orange. A 3. ábrán látható „Ördög-kéménye“ is a Sárkány hegységnek egyik részlete. Ezen magas hegységnek természetből alkotott köralakú lejtőjén jelölte ki a kormány ezt a „nemzeti területet“, ahol a kőszirtok, szurdok völgyek és gyepes lejtők között sok természetvizsgáló, hegymászó turista és festő tölti szabad idejét. Az etnografusok eredeti helyükön tanulmányozhatják az ősi bushman barlangokat, amelyeknek falain

az érdekes színes festmények a spanyolországi ősi rajzokra emlékeztetnek. A hegyi folyókban pisztrángok tenyésznek, a gyepes hegylejtőkön gazellák, jávorsímmek és kuduk legelésznek. A délafrikaiak Natalt a „kertek országának” nevezik, s ez a park valóban a kertek országának a gyöngye s büszkesége. A park a durbani kikötőtől északnyugati irányban 261 angol mérföldre (= 420 km) van, s legjobban megközelíthető Bergville, Ladysmith és Harrismith városkák vasúti állomásairól. Ladysmithből elsőrendű autót vezet 63 angol mérföld (= 100 km) hosszúságban, a park szállodájáig. Az út egyik festői részlete a Tugela folyó mentén vezet, ahonnét legszebben látszik a Spion-kop, amelyen a búrok 1900 jan. 20-án híres ütközetüket vívták az angol sereggel.

B) Krüger National Park.

Transzvál északkeleti szélén, elhagyott, sziklás vidéken terül el s közvetlenül határos Portugál Kelet Afrikával. A délafrikai kormányzás 20 éves küzdelmes vitatkozás után, az 1926. évi 56. törvénycikk útján létesítette „a vadállatok tenyésztésére, életük védelmezésére és megőrzésére, továbbá az ősnövényzet védelmére, azonkívül a geológiai, etnológiai és történelmi emlékek megvédésére, valamint egyéb tudományos célok érdekében, a délafrikai Unio lakosságának tanulságára és előnyére”. Az ujonnan egyesült államok egyik legmaradandóbb emléke ez a park, amelyet a nagynevű \dagger búr elnök tiszteletére a kormány — a parlament javaslatára — KRUEGER-parknak nevezett el, s a park ellenőrzésére a kormányzó 10 tagból álló bizottságot nevezett ki.

A park hossza észak-déli irányban 211 angol mérföld (= 340 km), szélessége 37 a. mf. (= 60 km). Benne 280 a. mf. (= 450 km) hosszú autót vezet. Összes területe 8652 angol négyszögmérföld, vagyis 22.408 négyszögkilométer, tehát nagyobb mint a legkisebb délafrikai állam: Swaziland. Területe olyan nagy, mint a Duna—Tisza köze (Heves-, Pest- és Bács-Bodrogszemere) s alakja is északról délre huzódó téglány formát mutat. Az északamerikai Yellowston parknál négyszer nagyobb.

Ezt az óriási területet olyan kerítés övezi, amelyben a menekülő állatok nem sebzik meg magukat. Térszíne nem olyan magas, mint a natali parké, de azért még mindig magas felföldön, sziklás vidéken húzódik, az Olifants river, Crocodile river felső folyásán, úgy hogy területén keresztül folyik a Shingwedzi és Sabi folyócska. Minthogy a park folyói a Limpopo vízterületéhez tartoznak, itt már az Indiai Óceán klímája érvényesül s így flórája is gazdagabb, mint a fennsíkok savanna növényzete. A Krueger park főbb vadállománya 10 fekete rinocerosz, 100 elefánt, 200 hippopotamus, 500 oroszlán, 800 afrikai bölény és 120.000 antilop, amelyekben Délafrika legszebb antilopjait mind együtt látjuk. A 15. ábra egy kis részletet közöl a parkból, ahol a Sabi patak partján a bushbuck és waterbuck nevű antilopok játszadoznak. A Krueger park igen sok idegen turistát vonz Délafrikába.

* * *

Ismertetésem adatait a következő forrásmunkákból merítettem:

1. The South and East African Year Book and Guide, London 1929.
2. The Cape of Good Hope. Capetown, 1926.
3. Official Year Book of the Union and of Basutoland, Bechuanaland Protectorate and Swaziland. No. 10. 1927—1928. Pretoria 1929.

* * *

Több hónapos utazásom alatt, amikor az Atlanti Óceán 5000 méteres mélységei felett hajóztam, gyakran tépelődtem azon, mi lehet az oka annak, hogy az *Osztrák Magyar Monarchia* — bár kiváló haditengerészete volt — *sohasem gondolt* arra, hogy *gyarmatot* foglaljon. Pedig még a múlt században is, jóval kisebb államok, néhány hadihajóval egy-egy partrészletet megszállva, nagy területeket lefoglaltak, amibe a nagyhatalmak többnyire bele is nyugodtak. Egyik-másik kis államnak ma is olyan óriási gyarmata van, hogy csekély katonai erejével képtelen azt kormányozni. Gyakran megtörténik, hogy az egyik gyarmat kormányzója a szomszédos gyarmatról kér kölcsön katonát.

Igaz, hogy a világháború után elveszítettük volna gyarmatainkat, azonban a kapcsolat megmaradt volna továbbra is. Hiszen azt látjuk, hogy az elvett német gyarmatokkal az egykori anyaország talán még szorosabb kapcsolatokat tart fenn, mint a háború előtt. Németország emberfölségének egy része ma is elhelyezkedhetik volt gyarmataiban.

Milyen áldást jelentene csonka országunknak, ha bármilyen kis gyarmatunk volna. A gyarmatosítással foglalkozó szakférfiak szerint a magyar fajta gyarmatosításra alkalmas nép. Kétségtelen, hogy a Duna-Tisza közti paraszt akár a Kalahári sivatagban is termő tanyákat alapítana. Kolozsvári kartársam Délafrikában lépéseket tett, hogy néhány száz kétségbeesett székely családot az arany és gyémánt bányászatban elhelyezzen, azonban irányadó helyen azt a választ kapta, hogy a délafrikai kormány, a kommunizmus miatt aggódva, nem szívesen alkalmaz európai munkásokat.

Ilyen viszonyok között alig van reményünk, hogy hazánk emberfölségét a közel jövőben gyarmatokon helyezhetnők el. Változhatnak azonban a viszonyok, s talán a következő nemzedékek megérik még azt, hogy újból tengerre juthatunk.

Nagy célokat csakis merész gondolatokkal készíthetünk elő. A délafrikai viszonyok példát mutatnak arra, hogy az angol, búr és német munkakedv, becsületességgel és merész gondolatokkal párosulva, milyen nagy eredményeket ért el. A délafrikai mai ifjúság, bár becsületes, tisztességtudó és vallásos nevelésben részesül, munkakedvével, merész gondolataival s célkitűzéseivel őseit is felülmulja.

Az ifjú magyar nemzedék már is nagyon érdeklődik az Óceán túli viszonyok iránt. Ezt az érdeklődést állandóan ébren kell tartanunk s arra kell törekednünk, hogy a magyar ifjúság elé a legnemesebb külföldi példákat állítsuk vezérfonalul. Mert kétségtelen, hogy a jövő nemzedékeket a tanítók és középiskolai tanárok, legnagyobb részben azonban a főiskolai tanárok irányítják.